FÖRSTAINSTANSRÄTTENS DOM
(tredje avdelningen i utökad sammansättning)
den 14 maj 1998 *

I mål T-348/94,

Enso Española SA, bolag bildat enligt spansk rätt, Castellbisbal, Barcelona (Spanien), inledningsvis företrätt av advokaterna Antonio Creus Carreras och Xavier Ruiz Calzado, Barcelona, José Ramón García-Gallardo, Burgos, och Bonifacio García Porras, Salamanca, därefter av advokaterna Antonio Creus Carreras, Xavier Ruiz Calzado och Eva Contreras Ynzenga, Madrid,

sökande,

mot

Europeiska gemenskapernas kommission, inledningsvis företrädd av Francisco Enrique González Díaz och Richard Lyal, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud, därefter av Richard Lyal, biträdd av advokaten Ricardo Garcia Vicente, Madrid, delgivningsadress: rättstjänsten, Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg, Luxemburg,

svarande,

* Rättegångsspråk: spanska.

angående en talan om ogiltigförklaring av kommissionens beslut 94/601/EG av den 13 juli 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget, IV/C/33.833 — kartong (EGT L 243, s. 1),

meddelar

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN
(tredje avdelningen i utökad sammansättning)

sammansatt av ordföranden B. Vesterdorf samt domarna C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki och J. D. Cooke,

justitiesekreterare: byrådirektören J. Palacio González,

med hänsyn till det skriftliga förfarandet och efter det muntliga förfarandet som ägde rum mellan den 25 juni och den 8 juli 1997,

följande

Dom

Bakgrund

1 Föreliggande mål gäller kommissionens beslut 94/601/EG av den 13 juli 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget, IV/C/33.833 — kartong (EGT L 243, s. 1), ändrat före offentliggörandet genom kommissionens beslut av

den 26 juli 1994 (C(94) 2135 slutlig, nedan kallat beslutet). Genom beslutet bötfälldes 19 tillverkare och leverantörer av kartong inom gemenskapen för att ha överträtt artikel 85.1 i fördraget.

2 Den produkt som beslutet gällde är kartong. I beslutet nämns tre slags kartongkvaliteter, "GC", "GD" och "SBS".

3 Kartongkvaliteten GD (nedan kallad GD-kartong) är en kartong med grå insida (returfiber) som normalt används till förpackningar för andra varor än livsmedel.

4 Kartongkvaliteten GC (nedan kallad GC-kartong) är en kartong med vitt ytskikt som normalt används till livsmedelsförpackningar. GC-kartongen är av högre kvalitet än GD-kartongen. Under den period som beslutet gäller fanns det allmänt en prisskillnad mellan dessa två produkter på omkring 30 procent. I mindre utsträckning används GC-kartong av högre kvalitet även för grafiska ändamål.

5 SBS är en förkortning för helt vit kartong (nedan kallad SBS-kartong). Priset för denna kartongkvalitet ligger omkring 20 procent högre än priset för GC-kartong. Denna kartong används till förpackningar för livsmedel, kosmetika, läkemedel och cigaretter men är i huvudsak ämnad för grafiska ändamål.

6 Genom skrivelse av den 22 november 1990 inkom British Printing Industries Federation, en branschorganisation som företräder majoriteten av tillverkarna av tryckta förpackningar i Förenade kungariket (nedan kallad BPIF), med ett infor-

mellt klagomål till kommissionen. BPIF gjorde gällande att de kartongtillverkare som levererade till Förenade kungariket hade företagit ett antal samtidiga och enhetliga prishöjningar och begärde att kommissionen skulle undersöka om det eventuellt förelåg en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler. För att försäkra sig om att detta initiativ offentliggjordes publicerade BPIF ett pressmeddelande. Innehållet i detta meddelande återgavs i branschtidningar under december 1990.

7 Den 12 december 1990 inkom även Fédération française du cartonnage med ett informellt klagomål till kommissionen, i vilket den redogjorde för sin uppfattning om den franska kartongmarknaden i ordalag som liknade dem BPIF använt i sitt klagomål.

8 Den 23 och 24 april 1991 genomförde kommissionens tjänstemän i enlighet med artikel 14.3 i rådets förordning nr 17 av den 6 februari 1962, Första förordningen om tillämpning av fördragets artiklar 85 och 86 (EGT 13, 1962, s. 204, svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 8, nedan kallad förordning nr 17) utan förvarning samtidiga undersökningar vid ett flertal företag och branschorganisationer inom kartongbranschen.

9 Efter dessa undersökningar begärde kommissionen med stöd av artikel 11 i förordning nr 17 upplysningar och handlingar av samtliga mottagare av beslutet.

10 De uppgifter som framkom av dessa undersökningar och av begäran om upplysningar och handlingar föranledde kommissionen att dra den slutsatsen att de berörda företagen från halvårsskiftet 1986 till april 1991 (i flertalet fall) hade deltagit i åtminstone en överträdelse av artikel 85.1 fördraget.

11 Kommissionen beslutade följaktligen att inleda ett förfarande för tillämpning av sistnämnda bestämmelse. Genom skrivelse av den 21 december 1992 sände kommissionen ett meddelande om anmärkningar till vart och ett av de berörda företagen. Samtliga dessa företag besvarade meddelandet skriftligen. Nio företag begärde att få yttra sig muntligen. Förhöret med dem ägde rum den 7—9 juni 1993.

12 Efter det att förfarandet hade avslutats fattade kommissionen beslutet, som innehåller följande bestämmelser:

"Artikel 1

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek De Eendracht NV (som är verksamt under namnet BPB de Eendracht NV), NV Koninklijke KNP BT NV (tidigare Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidigare Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (tidigare Tampella Española SA) och Moritz J. Weig GmbH & Co KG har överträtt artikel 85.1 i fördraget genom att deltaga,

— vad beträffar Buchmann och Rena från omkring mars 1988 till i vart fall slutet av år 1990,

— vad beträffar Enso Española i vart fall från mars 1988 till i vart fall slutet av april 1991,

— vad beträffar Gruber & Weber från i vart fall år 1988 till slutet av år 1990,

— vad beträffar övriga fall från halvårsskiftet 1986 till i vart fall april år 1991,

i ett avtal och ett samordnat förfarande som inleddes vid halvårsskiftet 1986 och som innebar att kartongleverantörer inom Europeiska gemenskapen

— samlades regelbundet till hemliga och institutionaliserade möten i syfte att diskutera och enas om en gemensam konkurrensbegränsande branschplan,

— enades om regelbundna prishöjningar för varje produktkvalitet i de olika nationella valutorna,

— planlade och genomförde samtidiga och enhetliga prishöjningar inom hela Europeiska gemenskapen,

— enades om att bibehålla de största tillverkarnas marknadsandelar på konstanta nivåer, men med möjlighet till vissa ändringar,

— allt oftare från och med början av år 1990 vidtog samordnade åtgärder för att kontrollera tillförseln till den gemensamma marknaden i syfte att säkerställa genomförandet av de nämnda samordnade prishöjningarna,

— utbyte information om leveranser, priser, driftstopp, orderstock och kapacitetsutnyttjandegrad för att främja ovannämnda åtgärder.

...

Artikel 3

Nedanstående företag åläggs följande böter för de överträdelser som har konstaterats i artikel 1:

...

xviii)Enso Española SA, böter på 1 750 000 ecu,

..."

13 Enligt beslutet begicks överträdelsen inom ramen för ett organ kallat "Product Group Paperboard" (nedan kallat PG Paperboard) som var sammansatt av ett flertal grupper eller kommittéer.

14 Vid halvårsskiftet 1986 tillfördes "Presidents Working Group" (nedan kallad PWG) till detta organ, i vilken företrädare på hög nivå från de största kartongleverantörerna i gemenskapen (omkring åtta företag) ingick.

15 PWG:s verksamhet bestod bland annat i diskussioner om och samordning av marknader, marknadsandelar, priser och kapacitet. I synnerhet fattades allmänna beslut om tidsplanen för och nivån på de prishöjningar som tillverkarna skulle genomföra.

16 PWG rapporterade till "President Conference" (nedan kallad PC), i vilken nästan samtliga verkställande direktörer för de berörda företagen (mer eller mindre regelbundet) deltog. PC sammanträdde två gånger per år under den aktuella perioden.

17 Vid slutet av år 1987 bildades "Joint Marketing Committee" (nedan kallad JMC). Dess huvudsakliga uppgift var dels att besluta om och, i förekommande fall, hur prishöjningar skulle kunna genomföras, dels att ange hur de prisinitiativ som tagits av PWG skulle kunna genomföras i varje land och i förhållande till de viktigaste kunderna för att åstadkomma ett system med likvärdiga priser inom Europa.

18 Slutligen diskuterade den ekonomiska kommittén (nedan kallad COE) bland annat prisvariationerna på de nationella marknaderna och orderstocken samt rapporterade sina slutsatser till JMC eller, fram till slutet av år 1987, till Marketing Committee som var JMC:s föregångare. COE bestod av försäljningsdirektörer från flertalet av de berörda företagen och sammanträdde vid flera tillfällen varje år.

19 Det framgår vidare av beslutet att kommissionen ansåg att PG Paperboards verksamhet främjades av ett informationsutbyte som möjliggjordes genom förvaltningsbolaget Fides med säte i Zürich (Schweiz). Enligt beslutet lämnade flertalet av medlemmarna av PG Paperboard regelbundna rapporter till Fides om order, produktion, försäljning och kapacitetsutnyttjande. Dessa rapporter bearbetades inom ramen för Fides-systemet, och de sammanställda uppgifterna översändes till deltagarna.

20 Sökanden, Enso Española SA (nedan kallat Enso Española), tidigare Tampella Española SA, deltog enligt beslutet i vissa möten med JMC (mellan februari 1989 och april 1991), med PC (från maj 1988 till maj 1989) och med COE (från februari 1987 till maj 1989).

Förfarande

21 Sökanden har väckt föreliggande talan genom ansökan som inkom till förstainstansrättens kansli den 18 oktober 1994.

22 Sexton av de andra arton företag som anses ansvariga för överträdelsen har också väckt talan mot beslutet (mål T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-352/94 och T-354/94).

23 Sökanden i mål T-301/94, Laakmann Karton GmbH, återkallade sin talan genom skrivelse som inkom till förstainstansrättens kansli den 10 juni 1996, och målet avskrevs genom beslut av den 18 juli 1996 i mål T-301/94, Laakmann Karton mot kommissionen (inte publicerat i rättsfallssamlingen).

24 Fyra finska företag, som är medlemmar av branschorganisationen Finnboard och som i denna egenskap anses solidariskt ansvariga för betalningen av de böter som ålagts Finnboard, har också väckt talan mot beslutet (förenade målen T-339/94, T-340/94, T-341/94 och T-342/94).

25 Slutligen väcktes talan av sammanslutningen CEPI-Cartonboard, till vilken beslutet inte var riktat, som återkallade sin talan genom skrivelse som inkom till förstainstansrättens kansli den 8 januari 1997, och målet avskrevs genom beslut av den 6 mars 1997 i mål T-312/94, CEPI-Cartonboard mot kommissionen (inte publicerat i rättsfallssamlingen).

26 Förstainstansrätten kallade parterna i en skrivelse av den 5 februari 1997 till ett informellt möte, bland annat för att höra deras uppfattning om en eventuell förening av målen T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 och T-354/94 vad gäller det muntliga förfarandet. Vid detta möte, som ägde rum den 29 april 1997, godtog parterna en sådan förening.

27 Ordföranden för förstainstansrättens tredje avdelning i utökad sammansättning beslutade den 4 juni 1997 att förena de ovannämnda målen vad gäller det muntliga förfarandet på grund av sambandet dem emellan i enlighet med artikel 50 i rättegångsreglerna och biföll den begäran om konfidentiell behandling som sökanden inkommit med i mål T-334/94.

28 Genom beslut av den 20 juni 1997 bifölls en begäran från sökanden i målet T-337/94 om konfidentiell behandling av en handling som inlämnats som svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten.

29 Förstainstansrätten (tredje avdelningen i utökad sammansättning) beslutade på grundval av referentens rapport att inleda det muntliga förfarandet och vidtog åtgärder för processledning genom att anmoda parterna att besvara vissa skriftliga frågor samt att inkomma med vissa handlingar. Parterna rättade sig efter denna anmodan.

30 Parterna i målen som nämns i punkt 26 ovan utvecklade sin talan och besvarade förstainstansrättens frågor vid sammanträdet som ägde rum mellan den 25 juni och den 8 juli 1997.

Parternas yrkanden

31 Sökanden har yrkat att förstainstansrätten skall

— helt eller delvis ogiltigförklara beslutet i den del som avser sökanden,

— i andra hand upphäva sökandens böter,

— i tredje hand nedsätta böterna i väsentlig mån,

— förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna, inbegripet kostnader och räntor för upprättande av bankgaranti eller för eventuell betalning av hela eller delar av bötesbeloppet.

32 Kommissionen har yrkat att förstainstansrätten skall

— ogilla talan,

— förplikta sökanden att ersätta rättegångskostnaderna.

Yrkandet om ogiltigförklaring av beslutet

A — *Huruvida sökandens rätt till rättegång vid en oavhängig och opartisk domstol har åsidosatts*

Parternas argument

33 Sökanden anser att den grundläggande rätten till rättegång vid en oavhängig och opartisk domstol har åsidosatts i och med att kommission både har till uppgift att utreda ärendet och fatta beslut i detta.

34 Denna grund kan delas in i två delgrunder. Sökanden har under den första delgrunden gjort gällande att den grundläggande rättighet som åberopas är inskriven i artikel 6 i Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna av den 4 november 1950 (nedan kallad den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna). Sökandena har under den andra delgrunden påstått att denna grundläggande rättighet utgör en del av medlemsstaternas konstitutionella tradition.

35 Vad gäller den första delgrunden har sökanden erinrat om att en domstol som prövar en anklagelse för brott i den mening som avses i artikel 6 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna skall vara opartisk. Samma instans eller person får följaktligen inte både ha ansvaret för utredningen i ett brottmålsförfarande och för att fatta ett slutligt avgörande i förfarandet (dom meddelad av Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna den 1 oktober 1982, Piersack, serie A, nr 53, och dom meddelad den 26 oktober 1984, De Cubber, serie A, nr 86). Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna har fastslagit att beslut i konkurrensärenden faller in under begreppet anklagelse för brott (beslut av den 9 februari 1990, M & Co. mot Tyskland, nr 13258/87, vol. 64, s. 138, och yttrande i ärende Stenuit mot franska staten, nr 11598/85, rapport av den 30 maj 1991, serie A, nr 232-A).

36 De rättigheter som föreskrivs i artikel 6 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna skulle enligt sökanden ha respekterats av tre skäl.

37 Inledningsvis utgör kommissionens beslut ett straffrättsligt beslut (yttrande av Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna i de ovannämnda ärendena Stenuit mot franska staten och M & Co. mot Tyskland). Böterna utgör en straffrättslig åtgärd på grund av deras repressiva karaktär, vilket framgår av att de offentliggörs av kommissionen i avskräckande syfte.

38 Även om de ålagda böterna inte utgör en straffrättslig åtgärd, skulle straffrättsliga grundprinciper vidare ha respekterats i ett sådant repressivt administrativt förfarande som det administrativa förfarandet vid kommissionen. Det spelar i detta hänseende ingen roll hur påföljden formellt betecknas i intern rätt och, som i förevarande fall, i gemenskapsrätten.

39 Sökanden har med stöd av domar meddelade av Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (dom meddelad den 8 juni 1976, Engel m. fl. serie A, nr 22, dom meddelad den 21 februari 1984, Öztürk, serie A, nr 73, och dom meddelad den 28 juni 1984, Campell och Fell, serie A, nr 80) gjort gällande att den grundläggande rätten till en rättvis rättegång kan tillämpas i förevarande fall, trots att kommissionen möjligtvis inte kan anses utgöra en domstol i den mening som avses i artikel 6 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (domstolens dom av den 29 oktober 1980 i de förenade målen 209/78—215/78 och 218/78, Van Landewyck m. fl. mot kommissionen, REG 1980, s. 3125, punkt 79—91, svensk specialutgåva, häfte 5, och av den 7 juni 1983 i de förenade målen 100/80, 101/80, 102/80 och 103/80, Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen, REG 1983, s. 1825, svensk specialutgåva, häfte 7).

40 Slutligen skulle kommissionens partiskhet kunna kompenseras om det senare fanns möjlighet att väcka talan vid en domstol som hade full prövningsrätt (domen i ovannämnda ärendet De Cubber). Så är emellertid inte fallet i det aktuella målet, eftersom den kontroll som förstainstansrätten utför enligt artiklarna 172 och 173 i fördraget inte på något sätt utgör en kontroll med full prövningsrätt som gör det möjligt att undersöka samtliga faktiska och rättsliga bedömningar i den mening som avses i den ovannämnda domen i ärendet De Cubber.

41 Förstainstansrätten är inte behörig, med stöd av det rättsmedel som införts genom artikel 173 i fördraget, att göra en bedömning av de faktiska eller ekonomiska omständigheter som kommissionen tagit hänsyn till när den antagit ett beslut eller lämnat en rekommendation, utom i de fall då kommissionen anklagas för maktmissbruk eller för att uppenbart ha åsidosatt fördraget eller någon rättsregel som gäller dess tillämpning. Sökanden anser med hänvisning till två domar från domstolen (dom av den 11 juli 1985 i mål 42/84, Remia m. fl. mot kommissionen, REG 1985, s. 2545, punkt 34, svensk specialutgåva, häfte 8, och dom av den 15 juni 1993 i mål C-225/91, Matra mot kommissionen, REG 1993, s. I-3203, punkt 23, svensk specialutgåva, häfte 14) att den domstolskontroll av kommissionens beslut som gemenskapsdomstolarna utför med stöd av artikel 173 i fördraget endast utgör en legalitetskontroll som inte uppfyller de krav som uppställs för att utgöra en kontroll med full prövningsrätt.

42 Vad gäller den kontroll av böterna som föreskrivs i artikel 172 i fördraget är det enligt ordalydelsen fråga om en kontroll med full prövningsrätt, vilket utgör en utvidgning av gemenskapsdomstolarnas prövningsrätt i mål om ogiltigförklaring

(domstolens dom av den 13 juni 1958 i mål 9/56, Meroni & Co. Industrie Metallurgiche mot Höga myndigheten, REG 1956, s. 9, svensk specialutgåva, häfte 1).

43 Denna kontroll utgör dock inte en kontroll med full prövningsrätt i den mening som avses i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, eftersom förstainstansrätten endast kan göra denna kontroll i uppenbart orättfärdiga fall (domstolens dom av den 10 december 1957 i mål 8/56, ALMA mot Höga myndigheten, REG 1957, s. 179, 192) eller när det är fråga om en uppenbart felaktig rättslig eller faktisk bedömning (generaladvokaten Warners förslag till avgörande till domstolens dom av den 12 juli 1979 i de förenade målen 32/78, 36/78—82/78, BMW Belgium m. fl. mot kommissionen, REG 1979, s. 2435, 2484).

44 Även om denna kontroll skulle anses utgöra en kontroll med full prövningsrätt, omfattar den inte samtliga delar av det omtvistade beslutet, vilket krävs enligt Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna. Den enda möjliga följden av denna kontroll är nämligen att den ålagda påföljden ändras. Däremot sker ingen undersökning av omständigheterna och av den bedömning av de faktiska omständigheterna som kommissionen har använt sig av när den fastställde den rättsliga grund på vilken den grundade nämnda påföljd.

45 Sökanden har under den andra delgrunden gjort gällande att den grundläggande rätten till rättegång vid en oavhängig och opartisk domstol utgör en erkänd rättsprincip i medlemsstaternas interna rättsordningar.

46 Enligt artikel F.2 i Fördraget om Europeiska unionen skall unionen respektera grundläggande rättigheter såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner. Den grundläggande rätten till en opartisk domstol upprätthålls i medlemsstaterna genom de två typer av förfaranden för kontroll av överträdelser av konkurrensrätten som det görs skillnad mellan i domen i ovannämnda ärendet De Cubber.

47 I den första typen av förfarande åtskiljs undersökningsstadiet och beslutsstadiet redan i inledningsskedet. I vissa nationella rättsordningar, nämligen i Frankrikes,

Greklands, Belgiens, Portugals, Spaniens, Danmarks, Österrikes, Finlands och Sveriges rättsordningar, gör man i konkurrensärenden denna skillnad mellan utredningsstadiet och beslutsstadiet. I en del av dessa rättsordningar, nämligen i Belgiens, Portugals, Spaniens, Danmarks och Sveriges rättsordningar, föreskrivs till och med en kontroll med full prövningsrätt på ett senare stadium. I Förenade kungariket, Irland, Luxemburg och Nederländerna föreskrivs däremot inte någon möjlighet för konkurrensmyndigheterna att ålägga böter i konkurrensärenden.

48 I den andra typen av förfarande, vilket gäller i Tyskland och i Italien, gör man ingen skillnad mellan utredningsstadiet och beslutsstadiet, men det föreskrivs en möjlighet till en full prövningsrätt i ett senare skede, vilket innebär att förfarandet är förenligt med artikel 6 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.

49 Mot bakgrund av dessa fakta garanteras rätten till en opartisk domstol bättre av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner än av den minimitolkning som Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna har gjort av artikel 6 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Även om förstainstansrätten skulle anse att beslutet respekterar rätten till en opartisk domstol i enlighet med de regler som uttalats av Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna, kan förstainstansrätten inte fastställa att beslutet garanterar den rätt till en opartisk domstol som definieras i medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner och som avspeglas i de förfaranden som medlemsstaterna har infört i syfte att tillämpa konkurrensrätten.

50 Kommissionen anser för det första att gemenskapens konkurrensregler inte utgör straffrättsliga regler och därför inte omfattas av artikel 6.1 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.

51 För det andra anser kommissionen att den inte kan anses utgöra en domstol i den mening som avses i artikel 6 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.

52 För det tredje anser kommissionen att sökanden har gjort en felaktig tolkning av artikel 173 i fördraget och av den rättspraxis som följer av denna artikel när den har gjort gällande att domen i ärendet De Cubber från Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna inte kan tillämpas i ett gemenskapsrättsligt sammanhang i och med att det saknas möjlighet att senare föra talan vid en domstol som är behörig att undersöka och ompröva samtliga faktiska omständigheter i beslutet samt kommissionens bedömning av dessa omständigheter.

53 Gemenskapsdomstolarna är nämligen enligt artikel 173 i fördraget behöriga, genom möjligheten till kontroll av huruvida faktiska eller rättsliga felbedömningar har gjorts, att göra en fullständig prövning av både kommissionens konstaterande och bedömning av de faktiska omständigheterna. Även om gemenskapsdomstolarna vidare inte kan ersätta beslutsfattarens bedömning med sin egen, måste kommissionen ändå enligt artikel 176 i fördraget vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa en eventuell dom om ogiltigförklaring (förstainstansrättens dom av den 10 mars 1992 i de förenade målen T-68/89, T-77/89 och T-78/89, SIV m. fl. mot kommissionen, REG 1992, s. II-1403, svensk specialutgåva, häfte 12). Slutligen har Europakommissionen för mänskliga rättigheter själv ansett att artikel 173 utgör ett exempel på en begränsad kontroll men som får anses vara normal i den mening som avses i artikel 6 i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (rapport av den 17 juli 1980, ärende Kaplan, DR, vol. 21, s. 66).

54 Vad gäller den omprövning av påföljden som föreskrivs i artikel 172 i fördraget omfattar gemenskapsdomstolarnas prövning inte bara uppenbart orättfärdiga fall (domen i ovannämnda målet ALMA mot Höga myndigheten) eller uppenbart felbedömnda fall (generaladvokaten Warners ovannämnda förslag till avgörande till domen i målet BMW Belgium m. fl. mot kommissionen), eftersom gemenskapsdomstolarna även bland annat kontrollerar huruvida böterna är proportionerliga i förhållande till hur allvarlig överträdelsen är (domstolens dom av den 12 juli 1962 i mål 16/61, Acciaierie Ferriere e Fonderie di Modena mot Höga myndigheten, REG 1962, s. 547, 576 och 581, och dom av den 6 mars 1974 i de förenade målen 6/73 och 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano och Commercial Solvents mot kommissionen, REG 1974, s. 223, punkt 45, svensk specialutgåva, häfte 2).

Förstainstansrättens bedömning

55 Enligt fast rättspraxis utgör de grundläggande rättigheterna en integrerad del av de allmänna rättsprinciper vilkas iakttagande gemenskapsdomstolarna skall säkerställa (se bland annat domstolens yttrande 2/94 av den 28 mars 1996, REG 1996, s. I-1759, punkt 33, och domstolens dom av den 29 maj 1997 i mål C-299/95, Kremzow, REG 1997, s. I-2629, punkt 14). I detta hänseende har domstolen och förstainstansrätten tagit intryck av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner samt den vägledning som ges i de internationella avtal som rör skyddet för de mänskliga rättigheterna och som medlemsstaterna har varit med om att utarbeta eller anslutit sig till. I detta avseende är den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna av särskild betydelse (domstolens dom av den 15 maj 1986 i mål 222/84, Johnston, REG 1986, s. 1651, punkt 18, svensk specialutgåva, häfte 8, och domen i ovannämnda målet Kremzow, punkt 14). Enligt lydelsen av artikel F. 2 i Fördraget om Europeiska unionen skall "[u]nionen ... som allmänna principer för gemenskapsrätten respektera de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i [den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna] och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner".

56 Det framgår även av fast rättspraxis att kommissionen inte kan betraktas som en "domstol" i den mening som avses i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (domen i ovannämnda målet Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen, punkt 7). Följaktligen finns det ingen anledning att godta sökandens argument att beslutet är olagligt enbart av det skälet att det har antagits inom ramen för ett system där kommissionen både har utredningsansvaret och beslutsansvaret. Det skall dock betonas att kommissionen under det administrativa förfarandet vid denna är skyldig att respektera de processrättsliga skyddsregler som föreskrivs i gemenskapsrätten.

57 Sökanden har även påstått att på gemenskapsrättens nuvarande stadium kan kommissionens partiskhet inte kompenseras av att det föreskrivs möjlighet att väcka talan mot kommissionens beslut vid en domstol med full prövningsrätt, vilket strider mot de krav som uppställs i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.

58 Det skall i detta hänseende erinras om att kommissionen har en övervakningsuppgift enligt gemenskapsrätten som innefattar uppgiften att beivra överträdelser av artiklarna 85.1 och 86 i fördraget.

59 Enligt förordning nr 17 får kommissionen vidare genom beslut ålägga företag och företagssammanslutningar böter för att uppsåtligen eller av oaktsamhet ha överträtt dessa bestämmelser.

60 Kravet på en effektiv domstolskontroll av kommissionens beslut om fastställelse och beivrande av överträdelser av gemenskapens ovannämnda konkurrensregler utgör en gemenskapsrättslig grundprincip som följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner (se i detta hänseende förstainstansrättens dom av den 27 juni 1995 i mål T-186/94, Guérin automobiles mot kommissionen, REG 1995, s. II-1753, punkt 23).

61 I förevarande fall har denna gemenskapsrättsliga grundprincip inte åsidosatts.

62 För det första är förstainstansrätten en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats genom rådets beslut 88/591/EKSG, EEG, Euratom av den 24 oktober 1988 om upprättandet av Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt (EGT L 319, s. 1, ändrad i EGT 1989, L 241, s. 4; svensk specialutgåva, område 7, volym 2, s. 89). Som framgår av tredje övervägandet i detta beslut har förstainstansrätten inrättats i syfte att förbättra rättsskyddet för individen i ärenden som kräver en ingående undersökning av komplicerade faktiska omständigheter.

63 För det andra är förstainstansrätten enligt artikel 3.1 c i samma beslut behörig att utöva de befogenheter som tilldelats domstolen genom fördragen om upprättandet av gemenskaperna och genom de rättsakter som har antagits för att genomföra fördragen, bland annat "[t]alan som väcks mot någon av gemenskapens institutio-

ner av en fysisk eller juridisk person enligt artikel 173 andra stycket ... i Romfördraget och som rör genomförandet av konkurrensregler som skall tillämpas på företag". I mål som väcks med stöd av artikel 173 i fördraget skall lagenlighetskontrollen av kommissionens beslut som fastslår en överträdelse av konkurrensregler och som i detta hänseende ålägger den berörda fysiska eller juridiska personen böter anses utgöra en effektiv domstolskontroll av rättsakten i fråga. Med hjälp av de grunder som åberopas av den berörda fysiska eller juridiska personen till stöd för talan om ogiltigförklaring kan förstainstansrätten bedöma huruvida kommissionens faktiska och rättsliga bedömning i ett konkurrensärende är riktig.

64 För det tredje framgår det av artikel 17 i förordning nr 17 att förstainstansrätten "har oinskränkt rätt enligt fördragets artikel 172 att pröva beslut genom vilka kommissionen har fastställt böter eller viten [och förstainstansrätten] kan upphäva, sätta ned eller höja ålagda böter eller viten". Härav följer att förstainstansrätten är behörig att bedöma huruvida de ålagda böterna står i proportion till hur allvarlig den fastslagna överträdelsen är.

65 Av vad ovan anförts framgår att talan inte kan bifallas på denna grund.

B — *Huruvida rätten till försvar har åsidosatts*

Parternas argument

66 Sökanden har gjort gällande att det i meddelandet om anmärkningar inte beskrivs inom vilken geografisk marknad det påstås att sökanden har överträtt konkurrens-

rätten. I denna handling nämns den spanska marknaden endast en gång och de irländska, portugisiska och grekiska marknaderna nämns inte alls.

67 Härav har sökanden dragit slutsatsen att undersökningen inte omfattade de spanska, irländska, portugisiska, och grekiska marknaderna. Sökanden trodde därför inte att den behövde bemöta kommissionens påståenden angående överträdelser på dessa geografiska marknader.

68 I motsats till vad kommissionen har påstått i sina inlagor vid förstainstansrätten, är det inte uppenbart att meddelandet om anmärkningar omfattar "den spanska och den irländska marknaden samt delvis den portugisiska och den grekiska marknaden (åtminstone vad beträffar systemet för informationsutbyte)". Genom detta uttalande har kommissionen för övrigt implicit medgett att överenskommelsen inte omfattade den portugisiska och den grekiska marknaden.

69 Vad gäller frågan huruvida den spanska och den irländska marknaden omfattas av undersökningen är det faktum att kommissionen har hänvisat till vissa bilagor i meddelandet om anmärkningar (bilaga 5, 6, 18, 20—22, 55, 56, 60, 71, 80, 81, 109, 110, 111 och 118) irrelevant, eftersom det inte i någon av dessa bilagor nämns att dessa marknader berördes av den påstådda överträdelsen. I synnerhet avser bilagorna 5, 6, 55, 56, 60 och 71 inte Irland.

70 Vad gäller påståendet att undersökningen delvis omfattade den portugisiska och den grekiska marknaden, har kommissionen själv medgett att den portugisiska och den grekiska marknaden inte diskuterades vid PG Paperboards möten. I övrigt avser ett flertal av de bilagor som kommissionen har åberopat inte dessa marknader.

71 I vart fall är de indicier som visar att den spanska, den irländska, den grekiska och den portugisiska marknaden inte omfattas av meddelandet om anmärkningar mycket mera övertygande än de indicier som visar på motsatsen, bland annat och i synnerhet eftersom kommissionen inte inkluderade någon av dessa länder i sin mycket detaljerade analys av de sju prisinitiativ som den redogör för i meddelandet om anmärkningar.

72 Det framgår av en jämförelse mellan de sammanfattande tabellerna över prisinitiativen, tabeller som fogats till meddelandet om anmärkningar och beslutet, att kommissionen har lagt till två kortfattade noteringar angående prishöjningarna i Spanien som avsåg prisinitiativen i oktober 1989 (prisinitiativ E) och i januari 1991 (prisinitiativ G) i de tabeller som fogats till beslutet. Emellertid avser endast den andra anmärkningen sökanden.

73 I beslutet hänvisas inte till någon av de fyra marknader som nämnts ovan i samband med frågan om genomförandet av PG Paperboards prisbeslut på de nationella marknaderna.

74 Genom att inte tydligt ange vilken geografisk marknad som berörs, har kommissionen åsidosatt skyldigheten att på ett adekvat sätt definiera den relevanta marknaden, trots att förstainstansrätten har ansett denna skyldighet utgöra en grundläggande princip (domen i ovannämnda målet SIV m. fl. mot kommissionen, punkt 159).

75 Det framgår av beslutet att undersökningen och överträdelsen omfattade hela gemenskapen utom Portugal och Grekland (punkt 158 i övervägandena) trots att meddelandet om anmärkningar tydde på att Spanien och Irland inte heller omfattades av de framförda anmärkningarna. Genom att i beslutet vidhålla anmärkningar som sökanden aldrig gavs tillfälle att bemöta, har kommissionen åsidosatt artikel 4 i kommissionens förordning nr 99/66/EEG av den 25 juli 1963 om sådana förhör som avses i artikel 19.1 och 19.2 i rådets förordning nr 17 (EGT L 127, s. 2268, svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 32, nedan kallad förordning nr 99/63).

76 Kommissionen anser att det framgår tydligt av meddelandet om anmärkningar, ett begrepp som omfattar både huvuddokumentet och bilagorna, att det täcker den spanska och den irländska marknaden i överträdelsens alla delar och att det till viss del täcker den portugisiska och den grekiska marknaden, eftersom bevisningen för en samordning på dessa två marknader endast omfattar systemet för informationsutbyte. Enligt kommissionen är det emellertid inte möjligt att av den sistnämnda omständigheten dra slutsatsen att överenskommelsen inte omfattade hela gemenskapen. Det kan endast medges att det inte fanns någon formell bevisning för att överenskommelsen omfattade dessa marknader.

77 Vad gäller överträdelsens geografiska omfattning har kommissionen hänvisat till bilagorna 5, 6, 18, 20—22, 49, 55, 56, 58, 60, 65, 71, 80, 81, 86, 88, 109, 110, 111, 117 och 118 till meddelandet om anmärkningar. Kommissionen har med hänvisning till dessa bilagor dragit slutsatsen att sökandens val att inte försvara sig på denna punkt under det administrativa förfarandet inte kunde tillskrivas kommissionen.

78 Vad gäller prisinitiativen anser kommissionen att sökandens jämförelse i sina inlagor mellan de sammanfattande tabellerna är uppenbart missvisande, eftersom sökanden delgavs information om prishöjningarna i oktober 1989 och januari 1991 innan beslutet antogs.

79 Vad gäller sökandens påstående att kommissionen måste definiera den relevanta geografiska marknaden innan den undersöker huruvida ett visst agerande är förenligt med artikel 85.1 i fördraget, anser kommissionen att en sådan definition inte är nödvändig vid bedömningen av en konkurrensbegränsning då det, som i förevarande fall, är uppenbart att minimiregeln inte kan tillämpas på överträdelsen i och med att nästan alla företag som är verksamma på den aktuella marknaden på gemenskapens geografiska territorium deltog i överträdelsen. Enligt kommissionen motsägs inte denna slutsats av domen i ovannämnda målet SIV m. fl. mot kommissionen.

Förstainstansrättens bedömning

80 Det är en grundläggande gemenskapsrättslig princip att rätten till försvar skall iakttas i varje förfarande som kan leda till påföljder, särskilt böter eller viten. Denna princip skall iakttas även i förfaranden av administrativ karaktär (domstolens dom av den 13 februari 1979 i mål 85/76, Hoffman-La Roche mot kommissionen, REG 1979, s. 461, punkt 9, svensk specialutgåva, häfte 4).

81 I enlighet med denna princip föreskrivs i artikel 19.1 i förordning nr 17 och artikel 4 i förordning 99/63 att kommissionen skall i sina beslut endast ta upp sådana anmärkningar mot de berörda företagen beträffande vilka de har haft tillfälle att yttra sig.

82 I artikel 1 sjunde strecksatsen i beslutet uppges att de i denna artikel nämnda företagen planlade och genomförde samtidiga och enhetliga prishöjningar "inom hela Europeiska gemenskapen".

83 Eftersom sökanden har gjort gällande att meddelandet om anmärkningar inte innehåller någon uppgift om att en sådan prissamverkan förekom i fyra av gemenskapens medlemsstater, nämligen i Spanien, Irland, Grekland och i Portugal, skall det i förevarande fall undersökas huruvida redogörelsen för anmärkningarna var tillräckligt klar, om än kortfattad, för att sökanden verkligen skulle kunna förstå vilket geografiskt område nämnda samverkan omfattade. Det är nämligen endast under denna förutsättning som meddelandet om anmärkningar kan fylla den funktion som avses i gemenskapsförordningarna, och som består i att tillhandahålla samtliga uppgifter som företagen behöver för att på ett ändamålsenligt sätt kunna försvara sig innan kommissionen fattar ett slutligt beslut (se domstolens dom av den 31 mars 1993 i de förenade målen C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 och C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö m. fl. mot kommissionen, REG 1993, s. I-1307, punkt 42, svensk specialutgåva, häfte 14).

84 Det meddelande om anmärkningar som riktades till sökanden utgörs av grunddokumentet, bilagorna och enskilda upplysningar rörande sökanden. Grunddokumentet innehåller ingen avgörande del (dispositif) utan "en sammanfattning av överträdelsen". I denna sammanfattning anges bland annat att gemenskapens kartongtillverkare har i strid med artikel 85 i fördraget i samförstånd "planlagt och genomfört samtidiga och enhetliga prishöjningar inom hela gemenskapen". Det anges uttryckligen i denna sammanfattning att den skall förstås mot bakgrund av alla de detaljerade anmärkningar som anges i handlingens övriga delar.

85 Det framgår enligt kommissionen av meddelandet om anmärkningar i dess helhet att den påstådda överträdelsen omfattade hela gemenskapen. I detta hänseende kan undersökningen av påståendena i meddelandet om anmärkningar angående det konkurrensbegränsande beteendets geografiska omfattning inte begränsas till prissamverkan, eftersom det framgår av meddelandet om anmärkningar (s. 83—88) att de huvudsakliga kännetecknen för det påstådda systemet med "pris framför kvantitet" hade till syfte att begränsa konkurrensen inom den gemensamma marknaden.

86 Vad gäller undersökningen av de faktiska omständigheterna, anges följande i meddelandet om anmärkningar (s. 37) angående den roll JMC hade i prissamverkan:

"JMC diskuterade hur de prisbeslut som fattats av PWG i detalj skulle genomföras på varje marknad. JMC hade huvudsakligen till uppgift att 'dels utreda om det var möjligt att genomföra prishöjningarna och, om så var fallet, hur detta skulle ske, dels försöka upprätta ett system med likvärdiga (det vill säga enhetliga) priser i Europa'".

87 Vad gäller samverkan kring marknadsandelar, anges i meddelandet om anmärkningar (s. 51) att överenskommelsen om marknadsandelar "avsåg marknadsandelarna på hela den västeuropeiska marknaden".

88 På denna punkt hänvisar meddelandet om anmärkningar till Storas förklaringar, enligt vilka (bilaga 43 till meddelandet om anmärkningar, punkt 1.1):

"Diskussioner rörande kvantitativa marknadsandelar fördes inom PWG. Kvaliteten nyfiber (GC-kvalitet och UC-kvalitet) och kvaliteten returfiber (GD-kvalitet och UD-kvalitet) undersöktes separat. Diskussionerna avsåg hela Europa och varje land diskuterades särskilt. Under dessa diskussioner avsågs med 'Europa' samtliga EG-stater och EFTA-stater".

89 Vad beträffar prissamverkan anges följande i meddelandet om anmärkningar (s. 69):

"Det framgår av handlingarna ... att systemen med de så kallade 'likvärdiga' eller 'europeiska' priserna hade införts och att katalogpriser på samma nivå samtidigt hade införts i hela Europa".

90 Vad beträffar den rättsliga bedömningen anges följande i meddelandet om anmärkningar under rubriken "överträdelsens art":

"Systemet med 'pris framför kvantitet' hade i huvudsak följande kännetecken:

...

— regelbundet genomförande av samordnade prisinitiativ, som bestod i att samtliga tillverkare genomförde samtidiga och enhetliga prishöjningar på de olika nationella marknaderna;

— genomförande av ett enhetligt system för fastställande av priser på europeisk nivå;

...”

91 Slutligen betonas följande i meddelandet om anmärkningar under rubriken ”inverkan på handeln mellan medlemsstaterna” (s. 88):

”I förevarande fall måste samverkansavtalen, som omfattade så gott som all försäljning i hela gemenskapen (samt i andra länder i Västeuropa) av en viktig industriprodukt, på grund av att de var allomfattande ha medfört att handelsmönstren ändrades i förhållande till den kurs som de annars skulle ha följt”.

92 Uppgifterna om den påstådda överträdelsens geografiska omfattning, såsom de framgår av huvuddokumentet i meddelandet om anmärkningar, bekräftas i denna handling av kommissionens huvudsakliga bevisning, det vill säga Storas förklaringar. Enligt Stora omfattade det konkurrensbegränsande beteendet i fråga om priser åtminstone hela gemenskapens territorium. Som exempel kan nämnas att Stora angående två initiativ till prishöjningar år 1988 har förklarat att ”ett avtal har ingåtts om att (år 1988) genomföra två prishöjningar på hela gemenskapsmarknaden” (punkt 4 i bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar). Likaså har Stora förklarat, vilket redan har påpekats (se ovan punkt 88), att samverkan kring marknadsandelar avsåg hela Europa.

93 Under dessa omständigheter skall meddelandet om anmärkningar anses uppfylla det ovannämnda kravet på att tydligt uppge vilket geografiskt område inom gemenskapen som samverkan omfattade. Härav följer att enbart det faktum att vissa medlemsstater inte nämns uttryckligen saknar relevans.

94 Kommissionen var inte heller i förevarande fall skyldig att definiera den relevanta geografiska marknaden innan den prövade huruvida att det förelåg en konkurrensbegränsning på denna marknad (se nedan punkt 231 och följande punkter).

95 Eftersom sökanden som svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten emellertid har uppgett att den i huvudsak sålde sina produkter på den spanska marknaden, skall det påpekas att det uttryckligen hänvisas till den spanska marknaden i flera av de handlingar som omnämns i meddelandet om anmärkningar och som fogats till detta som bilagor (bilaga 109, 110, 111, 117 och de tekniska bilagorna E och G).

96 I meddelandet om anmärkningar (s. 55) kommenteras bilaga 109 på följande sätt:

"De tillverkare som var närvarande vid mötet [med JMC den 16 oktober 1989] ... diskuterade frågan hur den tillkännagivna prishöjningen som skulle träda i kraft den 1 oktober 1989 (i de flesta länder) skulle genomföras på de olika nationella marknaderna".

97 Den spanska marknaden nämns uttryckligen bland de nationella marknader som räknas upp i bilaga 109:

"c) Spanien

Prishöjningen har tillkännagivits och den kommer att kunna genomföras utan några större problem ...".

98 I den tekniska bilagan E, som avser prisinitiativen i oktober 1989, kommenteras och återges delvis bilaga 111 till meddelandet om anmärkningar, vilket är en prislista som har påträffats hos Rena. Denna lista har förvisso identifierats som bilaga 110 till meddelandet om anmärkningar, men en noggrann läsare kan inte ha undgått att upptäcka att det i själva verket är fråga om bilaga 111.

99 De framställda uppgifterna gäller priset på varje kartongkvalitet i varje land samt datum för när prishöjningen tillkännagavs och uppgifter om den spanska marknaden förekommer uttryckligen i denna handling.

100 Slutligen anges följande i den tekniska bilagan E:

"Detaljerna angående varje tillverkares prishöjningar anges i tabell E.

(NB: Finnboard, Feldmühle och Kopparfors höjde sina priser i Spanien med de andelar som anges i bilaga 117)".

101 Även om hänvisningen till bilaga 117 till meddelandet om anmärkningar utgör ett beklagligt fel, eftersom det i själva verket är bilaga 111 som avses, skall det dock konstateras att den spanska marknaden uttryckligen nämns i den tekniska bilagan E.

102 Slutligen innehåller den tekniska bilagan G (s. 4), som avser prisinitiativen i januari 1991, följande upplysning:

"Detaljerna angående varje tillverkares prishöjningar anges i tabell G.

De huvudsakliga tillverkarna som säljer sina produkter på den spanska marknaden (Cascades, Finnboard, Iggesund, Tampella Española, Feldmühle) har alla tillkännagivit att de avser att höja priserna med 5 PTA/kg."

103 Mot bakgrund av vad ovan anförts kan kommissionen inte anses ha åsidosatt sökandens rätt till försvar.

104 Talan kan därför inte bifallas på denna grund.

C — *Huruvida artikel 190 i fördraget har åsidosatts*

Parternas argument

105 Sökanden har med hänvisning till motiveringskravet (generaladvokaten Van Gervens förslag till avgörande till dom av den 15 juni 1994 i mål C-137/92 P, kommissionen mot BASF m. fl., REG 1994, s. I-2555, I-2559, I-2572) gjort gällande att skyldigheten att motivera ett beslut att ålägga böter skall tolkas strikt, i synnerhet då kommissionen fattar beslut om betydligt högre böter än i tidigare beslut (domstolens dom av den 26 november 1975 i mål 73/74, Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique m. fl. mot kommissionen, REG 1975, s. 1491; svensk specialutgåva, häfte 2).

106 I detta mål har kommissionen inte i sökandens fall lämnat en tydlig och sammanhängande redogörelse för vilka faktiska och rättsliga överväganden som har legat till grund för beslutet. Varken sökanden eller förstainstansrätten har därför haft möjlighet att få inblick i kommissionens resonemang i alla delar. Detta gäller i synnerhet definitionen av den relevanta geografiska marknaden och bedömningen av i vilken mån sökanden deltog i de påstådda överträdelserna.

107 Kommissionen har slutligen åsidosatt motiveringsskyldigheten vid fastställandet av bötesbeloppets storlek.

108 Kommissionen anser att grunden skall underkännas, eftersom sökanden endast allmänt har åberopat artikel 190 i fördraget. Talan kan i vart fall inte bifallas på denna grund, eftersom beslutet är tillräckligt motiverat.

Förstainstansrättens bedömning

109 Enligt fast rättspraxis har skyldigheten att motivera ett individuellt beslut till syfte att göra det möjligt för gemenskapsdomstolarna att pröva beslutets lagenlighet och att ge den berörde de upplysningar som är nödvändiga för att denne skall kunna bedöma om beslutet är välgrundat eller om det eventuellt är behäftat med ett sådant fel att det är möjligt att ifrågasätta dess giltighet, med det tillägget att omfattningen av denna skyldighet beror på rättsaktens art och det sammanhang i vilket den har antagits (se bland annat förstainstansrättens dom av den 11 december 1996 i mål T-49/95, Van Megen Sports mot kommissionen, REG 1996, s. II-1799, punkt 51). Kommissionen är enligt artikel 190 i fördraget skyldig att ange de faktiska och rättsliga omständigheter som utgör den rättsliga grunden för beslutet samt de överväganden som fått kommissionen att fatta sitt beslut. Däremot behöver inte kommissionen behandla samtliga faktiska och rättsliga frågor som har åberopats under det administrativa förfarandet (se bland annat domen i ovannämnda målet Van Landewyck m. fl. mot kommissionen, punkt 66).

110 I föreliggande fall innehåller beslutet direkta hänvisningar till sökanden i samband med beskrivningen av de samordnade prishöjningarna (punkterna 77 och 89 i övervägandena). Punkterna i beslutet som innehåller en beskrivning av de diskussioner med ett konkurrensbegränsande syfte som fördes inom JMC (bland annat punkterna 44—46, 58, 71, 73, 84, 85 och 87 i övervägandena), avser utan tvekan sökanden som inte heller förnekat att den deltog i detta organs möten. Slutligen framgår klart av beslutet hur kommissionen resonerade när den kom fram till att sökanden hade deltagit i en övergripande överenskommelse (punkt 116—119 i övervägandena).

111 Mot denna bakgrund ges sökanden tillräcklig ledning av motiveringen av beslutet för att den skall kunna avgöra vilka huvudsakliga faktiska och rättsliga omständigheter som låg till grund för det resonemang som föranledde kommissionen att anse sökanden som delaktig i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget.

112 Vad gäller motiveringen av den i beslutet avsedda geografiska marknaden, är det tillräckligt att konstatera att både beslutet i sig (artikel 1) och beslutsskälen (bland

annat punkt 2 första stycket, tredje och femte strecksatserna, punkt 44 andra stycket, andra strecksatsen, punkt 52 och punkt 76 första stycket i övervägandena) avser konkurrensbegränsande beteenden inom hela gemenskapen.

113 Sökandens påstående att beslutet inte är tillräckligt motiverat på denna punkt kan under dessa omständigheter inte godtas.

114 Vad slutligen gäller frågan huruvida kommissionen har åsidosatt motiveringsskyldigheten vid fastställandet av bötesbeloppets storlek, skall det konstateras att även om kommissionen skulle ha åsidosatt denna skyldighet, påverkar detta endast lagenligheten av artikel 3 i beslutet som ålägger sökanden böter. Förstainstansrätten kommer därför att pröva dessa argument när den prövar sökandens grunder till stöd för yrkandet att böterna skall upphävas eller nedsättas (se nedan punkt 238 och följande punkter).

115 Härav följer att talan inte kan bifallas på denna grund.

D — *Huruvida kommissionens bedömning att sökanden har överträtt artikel 85.1 i fördraget är felaktig*

Parternas argument

116 Denna grund kan delas in i fyra delgrunder.

117 Sökanden har under den första delgrunden gjort gällande att den inte deltog i en konkurrensbegränsande global plan.

118 Sökanden har erinrat om att den i sitt svar på meddelandet om anmärkningar medgav att den var medlem av PG Paperboard och att den hade deltagit i möten med en del av PG Paperboards organ samt i Fides system för informationsutbyte. Sökanden har dock uppgett att den inte kände till att informationen hade en konkurrensbegränsande verkan.

119 Sökanden kan inte anses ha deltagit i en konkurrensbegränsande global plan bara för att den i begränsad omfattning deltog i möten med PG Paperboards organ och i informationsutbytet i denna organisation. För övrigt har kommissionen felaktigt likställt sökandens deltagande i PG Paperboards organ med ett deltagande i själva överenskommelsen när den i svarsinlagan hänvisar till "överenskommelsens organ".

120 Kommissionen har inte framfört någon trovärdig och avgörande bevisning till stöd för sitt påstående att sökanden deltog i det gemensamma systemet. Eftersom sökanden inte nämns i någon av de handlingar som åberopas som bevisning i beslutet, har kommissionen endast bevisat att sökanden var närvarande vid vissa möten och att den deltog i ett informationsutbyte. Sökanden har i detta hänseende påpekat att det är skillnad mellan att delta i en konkurrensbegränsande global plan och att delta i vissa delar av denna plan, vilka kan anses utgöra mindre allvarliga överträdelser (genom att närvara vid vissa möten och delta i informationsutbytet).

121 Sökanden har, efter att ha genomfört det test som kommissionen använde sig av när den fastställde att beslutets mottagare hade deltagit i överenskommelsen (punkt 116—121 i övervägandena i beslutet), dragit slutsatsen att ett sådant test i sökandens fall visar att den inte deltog i det påstådda gemensamma systemet. Det är nämligen inte möjligt att fastställa ett samband mellan sökanden och samverkan med hjälp av den bevisning som kommissionen har åberopat i beslutet.

122 Sökanden har under den andra delgrunden gjort gällande att den inte deltog i de prishöjningar som beslutades vid JMC:s möte den 6 september 1990 (punkt 89 i

övervägandena i beslutet). I likhet med vad sökanden påpekade i sitt svar på meddelandet om anmärkningar (punkt 5.2.2, i synnerhet punkt 5.2.2.1) har kommissionen inte bevisat att sökanden deltog i samordningen av priser och att den höjde priserna i enlighet med denna.

123 Vidare innehåller varken beslutet eller meddelandet om anmärkningar några uppgifter som tyder på att sökanden medverkade till att kontrollera att prishöjningarna genomfördes.

124 Sökanden har i sin replik preciserat att när den påstod att den inte deltog i samordningen av priser, skall detta påstående förstås så, att den aldrig åtog sig att sätta sina priser på en viss nivå. Detta innebär inte att sökanden inte kände till att de stora tillverkarna ingick sådana avtal, troligen under PWG:s möten. Sökanden har även förtydligat att dess handelspolitik aldrig följde samma regler som de som tillämpades av sökandens konkurrenter.

125 Sökanden har under den tredje delgrunden gjort gällande att den varken deltog i en samverkan i syfte att reglera produktionsvolymerna eller i en samverkan kring marknadsandelar.

126 Sökanden har konstaterat att det påstås i beslutet (punkt 51 och följande punkter i övervägandena) att det inom PG Paperboard hade börjat utvecklats ett system för reglering av priser och av produktionsvolymer, vilket grundade sig på en påstådd "politik inriktad på pris framför kvantitet". Det påstås även i beslutet (punkt 58 i övervägandena) att alla mindre kartongtillverkare, även om de inte informerades om de detaljerade diskussionerna angående marknadsandelar som fördes inom PWG, var införstådda med politiken inriktad på "pris framför kvantitet" och därför var fullständigt informerade om att de största tillverkarna hade ingått ett generellt avtal om att bibehålla konstanta tillförselnivåer och om det nödvändiga i att anpassa sitt eget agerande härefter.

127 Kommissionen har emellertid inte bevisat detta påstående i sökandens fall. Sökandens handelspolitik, som det klart och tydligt redogörs för i svaret på meddelandet om anmärkningar, har tvärtom alltid gått ut på att öka försäljningen på marknaden, även om marginalen skulle bli mindre med de erhållna priserna.

128 Vidare har kommissionen felaktigt gjort gällande att sökanden deltog i samverkan kring driftstopp och i samverkan kring marknadsandelar. Kommissionen har nämligen medgett i punkt 116 i övervägandena i beslutet att det endast var de stora tillverkarna som hade ingått avtal om produktionsvolym och marknadsandelar.

129 Anmärkningen om marknadsuppdelning har inte heller bevisats och stöds inte heller i beslutet. Det framgår i vart fall av utveckligen av sökandens försäljning på gemenskapsmarknaderna att detta påstående är ogrundat i sökandens fall.

130 Sökanden har slutligen under den fjärde delgrunden gjort gällande att en närmare beskrivning av den relevanta geografiska marknaden inte finns med i meddelandet om anmärkningar (se ovan punkt 66) och inte heller i beslutet. Det är nämligen endast i punkt 138 i övervägandena som gränserna för den geografiska marknaden preciseras, en punkt i vilken det medges att överträdelserna inte har begåtts på den portugisiska och den grekiska marknaden. Sökanden har påpekat att det föreligger en motsägelse mellan denna punkt i övervägandena och punkt 61 i övervägandena, i vilken det betonas att Fides system för informationsutbyte täckte hela Västeuropa.

131 Frågan om hur den relevanta geografiska marknaden skall definieras är viktig för bedömningen av huruvida det föreligger en överträdelse eller inte samt vid bedömningen av hur allvarlig överträdelsen var och vilken omfattning den hade. Sökanden deltog endast i överträdelsen i liten utsträckning, eftersom den spanska, den portugisiska, den grekiska och den irländska marknaden, på vilka sökanden utövade sin verksamhet till största delen, inte omfattades av förfarandet.

132 Vidare förefaller den spanska och den irländska marknaden anses utgöra en del av den relevanta geografiska marknaden (punkt 72 i övervägandena i beslutet), trots att dessa nationella marknader inte på något sätt nämns i den största delen av den bevisning som åberopas i beslutet. I synnerhet hänvisar den bevisning som kommissionen har åberopat till stöd för sitt påstående att det förelåg att avtal att höja priserna till den spanska och den irländska marknaden endast i de delar som avser prishöjningarna i oktober 1989, i april 1990 och i januari 1991.

133 Kommissionen anser att de argument som sökanden har framfört i sitt svar på meddelandet om anmärkningar skall avvisas, eftersom det inte har visats att de kan åberopas för att ifrågasätta det omtvistade beslutet.

134 Kommissionen har vidare vad gäller den första delgrunden betonat att det rätta tillvägagångssättet i ett fall som det förevarande är att först påvisa överenskommelsens existens, funktion och huvudsakliga egenskaper i dess helhet, därefter att fastställa huruvida det föreligger trovärdig och avgörande bevisning för att de olika tillverkarna deltog i det gemensamma systemet och slutligen att fastställa under vilken period varje tillverkare deltog i överträdelsen. Kommissionen har i detta sammanhang hänvisat till punkt 116 andra stycket i övervägandena i beslutet enligt vilken prissamverkan och volymkontrollen utgjorde olösligt förbundna delar av samma globala plan.

135 Kommissionen har presumerat att alla tillverkare som var medlemmar av PG Paperboard och som satt med i de olika kommittéerna deltog i överenskommelsen, eftersom PG Paperboard i sig bedrev en verksamhet som huvudsakligen var olaglig. PWG och JMC ägnade sig nästan bara åt att fastställa priser och dela upp marknaderna.

136 För övrigt framgår det av en rad direkta bevis att sökanden deltog i överträdelsen, vilket framgår av beslutet och av bilagorna till meddelandet om anmärkningar. Sökanden omnämns i viktiga handlingar som bevisar överenskommelsens existens i dess helhet eller de sätt på vilka den kommit till uttryck.

137 Kommissionen har vad gäller den andra delgrunden gjort gällande att det är fastställt att sökanden deltog i en prissamverkan. Sökandens svar på meddelandet om anmärkningar endast bekräftar att den deltog i en prissamverkan, eftersom sökanden, på grund av sitt deltagande i överenskommelsens organ, inte kan rättfärdiga den påstådda eftersläpningen med att tillkännage priserna med att det var ett klokt sätt att anpassa sig till marknadens villkor.

138 Kommissionen har vad gäller den tredje delgrunden påpekat att sökanden inte har förnekat att den deltog i överenskommelsens huvudsakliga organ, med undantag för PWG, och att det är bevisat att det existerade ett avtal och samordnat förfarande som kunde tillskrivas sökanden på detta område (se bland annat punkt 111—113 i övervägandena i beslutet). Kommissionen behöver därför inte lägga fram direkt bevisning för att varje presumerad deltagare uttryckligen gav sitt medgivande eller tydligt gav uttryck för att den stödde samtliga aspekter av eller varje moment i överenskommelsen så länge den varade (punkt 116 i övervägandena i beslutet). Såväl rättsreglernas materiella innehåll som praktiska förhållanden talar emot en sådan splittrad inställning, eftersom överträdelsen i huvudsak består i att tillverkarna under flera år tillsammans medverkade i en gemensam illegal verksamhet med ett gemensamt syfte (samma punkt i övervägandena).

139 Även om det bara var de stora tillverkarna som bland annat diskuterade marknadsandelar och driftstopp inom PWG, betyder inte detta att de mindre tillverkarna inte var inblandade i den delen av överenskommelsen. De sistnämnda hölls nämligen informerade och hade accepterat den marknadsuppdelningspolitik som fördes inom PWG (punkt 58 i övervägandena i beslutet), de hade bidragit till att införa systemet med kontroll av försäljning och av marknadsandelar genom att lämna användbar information till Fides och de informerades om planerna på driftstopp som diskuterades inom JMC (punkt 71 i övervägandena).

140 Kommissionen anser att den fjärde delgrunden inte heller kan godtas.

141 Den har i detta avseende hänvisat till de argument som anförts ovan (se ovan punkt 76 och följande punkter). Den har emellertid betonat att det inte påstås i punkt 138 i övervägandena i beslutet att överträdelserna inte har ägt rum i Grekland och Portugal, utan endast att det inte finns tillförlitlig bevisning för att det förelåg prisavtal i dessa länder. Kommissionen har även underkänt sökandens påstående att det föreligger en motstridighet mellan det faktum att Fides system för informationsutbyte täckte hela Europa och att det saknas bevis för att prisavtal förekom i Grekland och i Portugal.

Förstainstansrättens bedömning

142 Förstainstansrätten skall inledningsvis pröva de tre första delgrunderna som avser frågan huruvida sökanden deltog i den överträdelse som fastslås i artikel 1 i beslutet. Den fjärde delgrunden som avser frågan huruvida kommissionen i tillräcklig mån har definierat den relevanta geografiska marknaden skall undersökas separat.

De tre första delgrunderna: Huruvida sökanden deltog i den överträdelse som fastslås i artikel 1 i beslutet

143 Det skall inledningsvis påpekas att enligt artikel 44.1 c i rättegångsreglerna skall varje ansökan innehålla uppgifter om tvisteföremålet och en kortfattad framställning av grunderna för talan. Dessa uppgifter skall vara tillräckligt klara och precisa för att göra det möjligt för svaranden att förbereda sitt försvar och för förstainstansrätten att avgöra talan, i förekommande fall utan några andra uppgifter till stöd för denna. För att säkerställa rättssäkerheten och god rättskipning krävs, för att en talan skall kunna tas upp till sakprövning, att de faktiska och rättsliga omständigheter som denna grundas på, åtminstone kortfattat, på ett sammanhängande och begripligt sätt framgår av själva ansökans lydelse (se till exempel förstainstansrättens beslut av den 29 november 1993 i mål T-56/92, Koelman mot kommissionen, Rec. 1993, s. II-1267, punkt 21).

144 Det skall i förevarande fall konstateras att när sökanden hänvisar till sina argument i svaret på meddelandet om anmärkningar åberopar den varken en ny grund eller ett annat argument än dem som anges i ansökan genom vilken talan anhängiggjorts. Genom att i ansökan hänvisa till vissa argument i svaret på meddelandet om anmärkningar har sökanden således endast på vissa punkter velat ange stöd för och komplettera själva ansökan. Under dessa omständigheter kan sökandens argument till stöd för denna grund prövas i sak.

145 Förstainstansrätten skall inledningsvis undersöka huruvida kommissionen har bevisat att sökanden deltog i överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget mellan mars 1988 och februari 1989, vilket är den tidpunkt från vilken sökanden har medgett att den började delta i JMC:s möten. Förstainstansrätten skall sedan undersöka huruvida kommissionen har styrkt att sökanden deltog i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget under den återstående perioden, det vill säga från februari 1989 till april 1991.

1. Perioden mars 1988 till februari 1989

146 I punkt 162 fjärde stycket i övervägandena i beslutet anges följande:

"Enso Española började delta regelbundet i möten med en kommitté inom PG Paperboard (den ekonomiska kommittén) år 1987 och deltog för första gången i 'President Conference' den 25 maj 1988. Företaget påstår att det inte började att delta i JMC förrän i februari 1989. Den deltog emellertid i det första prisinitiativet år 1988 och det kan därför anses att den rent faktiskt började delta i överträdelsen omkring denna tidpunkt."

147 Kommissionen har, för att bevisa att sökanden deltog i en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler under den period som nu prövas, hänvisat till att detta företag deltog i PC:s möten den 25 maj och den 17 november 1988 (tabell 3 fogad till beslutet), att företaget deltog i COE:s möte den 3 maj 1988 (tabell 6 fogad till beslutet) och slutligen till hur sökanden rent faktiskt har satt sina priser.

148 Förstainstansrätten skall pröva denna bevisning i ovannämnda ordning.

a) Sökandens deltagande i vissa av PC:s möten

149 Vad beträffar sökandens deltagande i två särskilt angivna möten med PC har kommissionen inte förebringat några bevis för syftet med dessa möten. När kommissionen hänvisar till deltagandet som ett bevis för företagets deltagande i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget, grundar den sig följaktligen utan tvekan på den allmänna beskrivning av syftet med detta organs möten som ges i beslutet samt på de bevis som åberopas däri till stöd för denna beskrivning.

150 I detta avseende uttrycks följande i beslutet: "Som Stora har förklarat hade PWG bland annat till syfte att för 'President Conference' redogöra för vilka åtgärder som var nödvändiga för att reglera marknaden ... De verkställande direktörerna som deltog i 'President Conferences' informerades härigenom om de beslut som fattades av PWG och om de anvisningar som de skulle vidarebefordra till sina försäljningsavdelningar i syfte att genomföra prisinitiativen" (punkt 41 första stycket i övervägandena). Kommissionen påpekar vidare att "PWG träffades regelbundet före varje planerad 'President Conference'. Eftersom det var samma person som innehade ordförandeskapet vid båda dessa möten råder det ingen tvekan om att denne meddelade resultaten av PWG:s diskussioner till de övriga 'direktörer' som inte ingick i den mer begränsade kretsen" (punkt 38 andra stycket i övervägandena).

151 Stora har påstått att deltagarna i PC:s möten informerades om de beslut som PWG fattade (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 8). Riktigheten av detta påstående har emellertid bestritts av ett flertal av de företag som deltagit i PC:s möten. I synnerhet har sökanden implicit bestritt detta påstående, eftersom den har bestritt att den deltog i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget. Följaktligen kan Storas förklaringar beträffande PC:s roll inte utan stöd av andra bevis anses utgöra tillräckligt bevis för syftet med nämnda organs möten.

152 Handlingarna i målet innefattar visserligen en handling, närmare bestämt ett uttalande av den 22 mars 1993 av en tidigare medlem av direktionen vid Feldmühle (Roos), som vid första anblicken bekräftar Storas påståenden. Roos har bland annat påpekat följande: "Innehållet i de diskussioner som fördes inom PWG vidarebefordrades till de företag som inte var företrädda inom gruppen i samband med de verkställande direktörernas sammanträde som följde direkt efter, eller om det inte förekom ett sådant sammanträde direkt efteråt, vid JMC:s möte." Även om denna handling inte uttryckligen har åberopats i beslutet till stöd för kommissionens påståenden beträffande syftet med PC:s möten, kan det i alla händelser inte anses som ett ytterligare bevis som kan läggas till Storas förklaringar. Dessa förklaringar är nämligen en syntes av de svar som lämnats av vart och ett av de tre företag som ingick i Stora-koncernen vid tiden för överträdelsen, däribland Feldmühle, och den tidigare medlemmen av direktionen vid det sistnämnda företaget utgör utan tvekan en av källorna till Storas egna förklaringar.

153 Kommissionen anser i beslutet att bilaga 61 till meddelandet om anmärkningar, en handling som påträffades hos Mayr-Melnhofs försäljningsagent i Förenade kungariket och som avser ett möte i Wien den 12 och den 13 december 1986, "bekräftar Storas uppgift att 'President Conference' rent faktiskt diskuterade en samverkanspolitik för prissättning" (punkt 41 tredje stycket och punkt 75 andra stycket i övervägandena). Denna handling innehåller följande upplysning:

"Prispolitiken i Förenade kungariket

Representanten för Weig var närvarande vid ett nyligen hållet möte med Fides, under vilket denne förklarade att de tyckte att 9 procent var en för hög procentsats

för Förenade kungariket och att de insisterade på 7 procent!! Besvikelsen är stor, eftersom detta utgör 'förhandlingsnivån' för samtliga. Prispolitiken för Förenade kungariket kommer att föras av RHU med stöd av [Mayr-Melnhof] även om detta medför en *tillfällig* minskning av kvantiteten trots att vi anstränger oss för att bibehålla målet med 9 procent (vilket återstår att se). [Mayr-Melnhof/FS] bedriver en politik som syftar till att öka deras marknadsandel i Förenade kungariket, men vinstminskningen är allvarlig och vi måste kämpa för att återta kontrollen över priset. [Mayr-Melnhof] bestrider inte det faktum att det är känt att de har ökat sin kvantitet i Tyskland med 6 000, eftersom detta inte gör saken bättre!"

154 Det möte med Fides till vilket hänvisas i början av det citerade stycket är enligt Mayr-Melnhof (svar på en begäran om upplysningar, bilaga 62 till meddelandet om anmärkningar) förmodligen PC:s möte den 10 november 1986, vid vilket sökanden inte var närvarande enligt tabell 3 fogad till beslutet.

155 Det kan konstateras att den aktuella handlingen bekräftar att Weig har reagerat genom att lämna uppgifter om sin framtida prispolitik i Förenade kungariket med avseende på en ursprunglig prishöjningsnivå.

156 Den kan emellertid inte anses utgöra bevis för att Weig har reagerat på den fastställda nivån för höjningen av det pris som överenskommits mellan de företag som träffats inom ramen för PG Paperboard vid ett tidigare tillfälle än den 10 november 1986.

157 Kommissionen har inte åberopat några andra bevis med denna innebörd. Vidare kan Weigs hänvisning till en prishöjning på "9 procent" förklaras av meddelandet från Thames Board Limited den 5 november 1986 om en prishöjning i Förenade kungariket (bilaga A-12-1). Detta meddelande offentliggjordes med kort varsel, såsom framgår av ett pressklipp (bilaga A-12-3). Slutligen har kommissionen inte

förebringat någon annan handling som skulle kunna utgöra ett direkt bevis för att diskussioner om prishöjningarna ägde rum under PC:s möten. Mot denna bakgrund kan det inte uteslutas att Weigs yttrande, såsom det återges i bilaga 61 till meddelandet om anmärkningar, gjordes utanför PC:s möte den 10 november 1986, vilket Weig vid upprepade tillfällen hävdat under sammanträdet.

158 Kommissionen anser även i beslutet att "de skrivelser som kommissionen påträffade hos FS-Karton (medlem av Mayr-Melnhof-koncernen) bekräftar att ett avtal träffades inom ramen för 'President Conference' och PWG i slutet av år 1987 om frågor som gällde reglering av volymer och prisdisciplin" (punkt 53 första stycket i övervägandena). Kommissionen har i detta avseende hänvisat till bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar, en konfidentiell skrivelse av den 28 december 1988 från försäljningschefen för Mayr-Melnhof-koncernen i Tyskland (Katzner), till verkställande direktören för Mayr-Melnhof i Österrike (Gröller), angående marknadsläget.

159 Skrivelsens upphovsman har som inledning erinrat om det nära samarbete avseende Europa som bedrevs inom "VD-kretsen" ("Präsidentenkreis"). Detta uttryck har tolkats av Mayr-Melnhof så att det avser såväl PWG som PC i mer allmän bemärkelse, det vill säga utan hänvisning till en händelse eller särskilt möte (bilaga 75 till meddelandet om anmärkningar, punkt 2. a).

160 Även om det i detta mål inte har bestritts att bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar utgör ett bevis som bekräftar Storas förklaringar avseende dels förekomsten av en samverkan kring marknadsandelar mellan de företag som ingick i "VD-kretsen", dels en samverkan kring driftstoppen mellan samma företag, har kommissionen emellertid inte framlagt några andra bevis som bekräftar att PC:s syfte bland annat var att diskutera en samverkan kring marknadsandelar och en reglering av produktionskvantiteten. Följaktligen kan uttrycket "VD-kretsen"

("Präsidentenkreis") i bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar, trots de förklaringar som Mayr-Melnhof gett, inte tolkas som en hänvisning till något annat organ än PWG.

161 Av det som anförts följer att kommissionen inte har styrkt att PC:s möten, förutom laglig verksamhet, även hade ett konkurrensbegränsande syfte. Följaktligen kan kommissionen inte heller av de åberopade bevisen sluta sig till att de företag som deltog i detta organs möten hade gjort sig skyldiga till en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget.

162 Det finns således anledning att konstatera att det inte kan fastställas att sökanden åsidosatte artikel 85.1 i fördraget under perioden mars 1988 till februari 1989 på grund av att den deltog i två möten med PC.

b) Sökandens deltagande i ett möte med COE

163 Det är ostridigt att sökanden under perioden mars 1988 till februari 1989 deltog i ett enda möte med COE, nämligen det som ägde rum den 3 maj 1988. Eftersom kommissionen inte har framfört någon bevisning som hänför sig till detta möte, skall det i ett mera allmänt sammanhang undersökas huruvida COE:s möten hade ett konkurrensbegränsande syfte.

164 Enligt beslutet var "det centrala temat för diskussionerna inom ekonomiska kommittén analyser och utvärderingar av marknadsläget för kartong i olika länder" (punkt 50 första stycket i övervägandena). COE "diskuterade (bland annat) prisvariationer på nationella marknader och orderstock samt redovisade sina slutsatser för JMC (eller till 'marknadskommittén', vilket var det organ som föregick JMC fram till slutet av år 1987)" (punkt 49 första stycket i övervägandena).

165 Enligt kommissionen "rörde det sig inte om diffusa diskussioner om marknadsvillkor, utan samtalen, som gällde villkoren på varje nationell marknad, skall ses mot bakgrund av de planerade prisinitiativen och i synnerhet mot bakgrund av att det i samband med höjningarna ansågs nödvändigt att tillfälligt stänga anläggningar" (punkt 50 första stycket i övervägandena). Kommissionen anser vidare att "[d]et är möjligt att ekonomiska kommittén var inblandad i mindre grad i prisfastställelsen som sådan, men det är inte trovärdigt att de som medverkade i denna kunde vara okunniga om det otillåtna syftet med de upplysningar de medvetet gav till JMC" (punkt 119 andra stycket i övervägandena).

166 Till stöd för sina påståenden enligt vilka diskussionerna inom COE hade ett konkurrensbegränsande syfte har kommissionen hänvisat till en enda handling, nämligen ett konfidentiellt meddelande från en företrädare för FS-Karton (Mayr-Melnhof-koncernen) beträffande huvuddragen i COE:s möte den 3 oktober 1989 (bilaga 70 till meddelandet om anmärkningar).

167 Kommissionen har i sitt beslut sammanfattat innehållet i denna handling enligt följande:

"... förutom en detaljerad studie av efterfrågan, produktion och orderläge på varje nationell marknad har följande punkter undersökts:

— det starka kundmotstånd som konstaterats mot den senaste höjningen av priset på GC från och med den 1 oktober,

— tillverkarnas orderstock på GC och GD, inklusive de enskilda tillverkarnas situation,

— rapporter om genomförda och planerade driftstopp,

— särskilda svårigheter med genomförandet av prishöjningen i Förenade kungariket och dennas inverkan på den nödvändiga prisskillnaden mellan GC- och GD-kvaliteterna

samt

— en jämförelse mellan varje nationell sammanslutnings förväntade och aktuella orderingång" (punkt 50 andra stycket i övervägandena).

168 Det kan medges att denna beskrivning av handlingens innehåll i huvudsak är korrekt. Kommissionen har emellertid inte förebringat något bevis för sitt påstående att bilaga 70 till meddelandet om anmärkningar kan anses "som ett tecken på den verkliga arten av detta organs överläggningar" (punkt 113 sista stycket i övervägandena i beslutet). Stora förklarar vidare följande: "JMC bildades i slutet av år 1987 och det första mötet hölls i början av år 1988. Från och med detta datum övertog JMC en del av ekonomiska kommitténs uppgifter. Ekonomiska kommitténs övriga uppgifter övertogs av statistikkommittén" (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 13). Åtminstone vad beträffar den period som inleddes i början av år 1988, vilket är den enda period under vilken sökanden har ansetts överträda artikel 85.1 i fördraget, innehåller Storas förklaringar således inga uppgifter till stöd för kommissionens påstående att detta organs överläggningar hade ett konkurrensbegränsande syfte. Slutligen har kommissionen inte heller förebringat bevis för att deltagarna i COE:s möten var informerade om den exakta arten av JMC:s möten, vilket var det organ till vilket COE rapporterade. Det kan därmed inte uteslutas att de deltagare i COE:s möten som inte samtidigt deltog i JMC:s möten var okunniga om exakt hur JMC använde COE:s rapporter.

169 Av detta följer att bilaga 70 till meddelandet om anmärkningar inte styrker den verkliga arten av de diskussioner som hölls vid COE:s möten.

170 Det skall tilläggas att kommissionen själv förefaller vara av den uppfattningen att deltagandet i COE:s möten inte utgör tillräcklig bevisning för en överträdelse av något slag, eftersom sökanden, som deltog i möten med COE under år 1987, inte ansågs ha överträtt konkurrensreglerna före mars 1988.

171 Av detta följer att sökanden inte kan anses ha överträtt artikel 85.1 i fördraget på grund av att den deltog i ett möte med COE under den ifrågavarande perioden.

c) Sökandens verkliga agerande i prisfrågor

172 Vad gäller den ifrågavarande tidsperioden (från mars 1988 till februari 1989) framgår det av tabell B fogad till beslutet att kommissionen har konstaterat att sökanden höjde sina priser i Frankrike och Förenade kungariket den 1 mars respektive den 1 april 1988, det vill säga samma datum som PG Paperboards organ påstås ha fastställt. Enligt samma tabell har kommissionen inte kommit fram till att sökanden höjde sina priser på andra nationella marknader i samband med initiativet till prishöjning i mars/april 1988.

173 Enligt tabell C fogad till beslutet har kommissionen vidare ingen uppgift om huruvida sökanden höjde sina priser i samband med initiativet till prishöjningar i oktober 1988.

174 Under dessa omständigheter stöder inte sökandens verkliga agerande i prisfrågor, såsom detta har fastslagits av kommissionen, kommissionens påstående att sökanden deltog i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget.

d) Slutsats angående den ifrågavarande perioden

175 Mot bakgrund av vad ovan anförts är det inte möjligt att utifrån den bevisning som kommissionen har åberopat, inte ens om bevisningen beaktas i dess helhet, fastställa att sökanden överträdde artikel 85.1 i fördraget under perioden mars 1988 till februari 1989.

2. Perioden februari 1989 till april 1991

176 Enligt artikel 1 i beslutet har de företag som avses i denna artikel överträtt artikel 85.1 i fördraget genom att — vad sökanden beträffar från mars 1988 till i vart fall slutet av april 1991 — ha deltagit i ett avtal och samordnat förfarande som inleddes vid halvårsskiftet år 1986 och som innebar att kartongleverantörer inom gemenskapen bland annat "enades om regelbundna prishöjningar för varje produktkvalitet i de olika nationella valutorna" och "planlade och genomförde samtidiga och enhetliga prishöjningar inom hela Europeiska gemenskapen", "enades om att bibehålla de största tillverkarnas marknadsandelar på konstanta nivåer, men med möjlighet till vissa ändringar" samt "allt oftare från och med början av år 1990 vidtog samordnade åtgärder för att kontrollera tillförseln till den gemensamma marknaden i syfte att säkerställa genomförandet av de nämnda samordnade prishöjningarna".

177 Det följer därför enligt beslutet att vart och ett av de företag som nämns i artikel 1 i beslutet har överträtt artikel 85.1 i fördraget genom att delta i en enda överträdelse. Denna överträdelse utgörs av ett flertal fall av samverkan på tre olika områden med ett gemensamt mål. Dessa fall av samverkan skall anses som moment i den övergripande överenskommelsen.

178 Under dessa omständigheter skall det undersökas separat huruvida sökanden deltog i vart och ett av de ifrågavarande fallen av samverkan.

a) Huruvida sökanden deltog i en prissamverkan

179 Enligt kommissionen var JMC:s huvuduppgift redan från början följande:

"— att avgöra om och, i förekommande fall, hur prishöjningar skulle kunna genomföras samt vidarebefordra sina slutsatser till PWG,

— ange hur de prisinitiativ som tagits av PWG skulle kunna genomföras i varje land och i förhållande till de viktigaste kunderna för att åstadkomma ett system med likvärdiga (det vill säga enhetliga) priser i Europa ..." (punkt 44 sista stycket i övervägandena i beslutet).

180 Kommissionen framhåller i punkt 45 första och andra styckena i övervägandena i beslutet särskilt följande:

"Denna kommitté undersökte marknad för marknad hur de prishöjningar som beslutats av PWG skulle genomföras av varje tillverkare. De praktiska aspekterna av en tillämpning av de planerade höjningarna behandlades vid 'rundabordssamtal', vid vilka varje deltagare fick tillfälle att kommentera den föreslagna höjningen.

Svårigheter med att genomföra de prishöjningar som beslutats av PWG eller de tillverkare som eventuellt vägrade att samarbeta rapporterades till PWG, som bemödade sig (som Stora har förklarat) om att 'få till stånd det samarbete som bedömts som nödvändigt'. JMC lämnade olika rapporter för GC-respektive

GD-kvaliteterna. När PWG ändrade ett beslut i fråga om pris på grundval av JMC:s rapporter, diskuterades de åtgärder som skulle vidtas för att genomföra det ifrågavarande beslutet vid JMC:s påföljande möte."

181 Det skall fastställas att det var riktigt av kommissionen att åberopa Storas förklaringar till stöd för uppgifterna om syftet med JMC:s möten (bilagorna 35 och 39 till meddelandet om anmärkningar).

182 Även om kommissionen inte har haft tillgång till något officiellt protokoll från JMC:s möte, har den från Mayr-Melnhof och Rena erhållit vissa interna anteckningar avseende mötena den 6 september 1989, den 16 oktober 1989 och den 6 september 1990 (bilagorna 117, 109 och 118 till meddelandet om anmärkningar). Dessa anteckningar, vars innehåll har beskrivits i punkterna 80, 82 och 87 i övervägandena i beslutet, återger detaljerade diskussioner som ägt rum under dessa möten angående samordnade prisinitiativ. Dessa anteckningar utgör således bevis som klart bekräftar Storas beskrivning av JMC:s funktion.

183 Det är i detta avseende lämpligt att som exempel hänvisa till den anteckning som erhållits från Rena avseende JMC:s möte den 6 september 1990 (bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar), i vilken bland annat följande anges:

"En prishöjning kommer att meddelas *nästa vecka för september.*

Frankrike	40 FF
Nederländerna	14 HFL
Tyskland	12 DM
Italien	80 LIT
Belgien	2,50 BFR
Schweiz	9 FS
Förenade kungariket	40 UKL
Irland	45 IRL

Samtliga kvaliteter kommer att omfattas av samma höjning, GD, UD, GT, GC m. fl.

En enda prishöjning per år.
För leveranser från och med den 7 januari.
Senast den 31 januari.
Skrivelse av den 14 september om prishöjning (Mayr-Melnhof).
Den 19 september, Feldmühle sänder sin skrivelse.
Cascades före slutet av september.
Samtliga skall ha sänt sina skrivelser före den 8 oktober."

184 Som kommissionen förklarar i punkt 88—90 i övervägandena i beslutet har den även fått tillgång till interna handlingar av vilka den slutsatsen kunde dras att företagen, och särskilt de som nämns vid namn i bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar, faktiskt hade tillkännagett och genomfört de överenskomna prishöjningarna.

185 Vad gäller bilaga 117 till meddelandet om anmärkningar, en anteckning som avser JMC:s möte den 6 september 1989, har kommissionen hävdat att den utgör bevis för samverkan kring initiativet till prishöjning i oktober 1989. Kommissionen har bland annat påpekat att denna anteckning "innehåller detaljerade uppgifter om prishöjningar som har tillkännagetts i de olika nationella valutorna samt en utvärdering av kundernas reaktioner och av hur långt genomförandet på varje nationell marknad framåtskridit" (punkt 80 femte stycket i övervägandena i beslutet). Sökanden, som deltog i JMC:s möte den 6 september 1989 (tabell 4 fogad till beslutet), har inte bestritt att bilaga 117 till meddelandet om anmärkningar är att hänföra till detta möte. Sökanden har inte heller bestritt kommissionens beskrivning i beslutet av innehållet i denna handling.

186 Vad vidare gäller kommissionens påstående att de företag som avses i artikel 1 i beslutet övervakade genomförandet av prishöjningarna (punkt 82 i övervägandena i beslutet) har kommissionen hänvisat till bilaga 109 i meddelandet om anmärk-

ningar som gäller JMC:s möte den 16 oktober 1989. Sökanden emellertid inte invänt mot beskrivningen i beslutet av innehållet i denna handling.

187 Även om de handlingar som har åberopats av kommissionen endast gäller ett fåtal av JMC:s möten under den period som omfattas av beslutet, bekräftar samtliga tillgängliga skriftliga bevis Storas uppgift att JMC:s huvuduppgift var att bestämma och planera genomförandet av samordnade prishöjningar samt att övervaka att de verkligen genomfördes. I detta avseende skall den nästan fullständiga avsaknaden av protokoll, officiella eller interna, från JMC:s möten anses som ett tillräckligt bevis för kommissionens påstående att de företag som deltog i mötena har bemödat sig om att dölja den verkliga arten av de diskussioner som hölls inom detta organ (se bland annat punkt 45 i övervägandena i beslutet). Med hänsyn till detta har bevisbördan kastats om, och det ankommer på de företag som var mottagare av beslutet och som deltog i detta organs möten att bevisa att organet hade ett tillåtet syfte. Ett sådant bevis har emellertid inte förebringats av dessa företag, och det var således riktigt av kommissionen att anse att de diskussioner som fördes av företagen under detta organs möten hade ett i huvudsak konkurrensbegränsande syfte.

188 I sökandens fall skall det faktum att den deltog i nio möten med JMC, bland annat mötet den 6 september 1989, mot bakgrund av vad ovan anförts, anses utgöra tillräcklig bevisning för att sökanden deltog i prissamverkan.

189 Så vitt sökanden har gjort gällande att dess verkliga agerande på marknaden inte överensstämmer med kommissionens påståenden angående sökandens deltagande i prissamverkan, kan ett sådant argument inte godtas.

190 För det första skall förekomsten av prissamverkan inte sammanblandas med genomförandet av de överenskomna prishöjningarna. De bevis som kommissionen

har förebringat har ett sådant bevisvärde att uppgifter om sökandens verkliga agerande på marknaden inte kan påverka kommissionens slutsats att sökanden deltog i prissamverkan. Sökanden kan på sin höjd ha visat att den inte har agerat på det sätt som bestämts av de företag som träffades i PG Paperboard.

191 För det andra framgår det av fast rättspraxis att den omständigheten, att ett företag inte rättar sig efter resultaten av möten som haft ett uppenbart konkurrensbegränsande syfte, inte innebär att företagets ansvar på grund av att det har deltagit i överenskommelsen bortfaller, så länge det inte offentligt tagit avstånd från dessa mötens innehåll (se till exempel förstainstansrättens dom av den 6 april 1995 i mål T-141/89, Tréfileurope mot kommissionen, REG 1995, s. II-791, punkt 85). Även om det antas att sökandens agerande på marknaden inte överensstämde med det överenskomna agerandet, påverkar detta inte på något sätt företagets ansvar för överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget, eftersom den inte offentligt tog avstånd från de diskussioner som ägde rum vid de möten som den deltog i.

192 Av vad ovan anförts följer att kommissionen har bevisat att sökanden deltog i en prissamverkan under perioden februari 1989 till april 1991.

b) Huruvida sökanden deltog i en samverkan kring driftstopp

193 Enligt beslutet deltog de företag som var närvarande vid PWG:s möten från och med slutet av år 1987 i en samverkan kring driftstopp, och från och med år 1990 genomfördes verkligen driftstopp.

194 Det framgår av punkt 37 tredje stycket i övervägandena i beslutet att PWG:s verkliga uppgift, såsom denna beskrivits av Stora, "bland annat bestod i 'diskussion om och samordning av marknader, marknadsandelar, priser samt prishöjningar och kapacitet'". Vidare har kommissionen, med hänvisning till "avtalet som träffades inom PWG år 1987" (punkt 52 första stycket i övervägandena), förklarat att överenskommelsen bland annat syftade till att vidmakthålla 'en konstant tillförselnivå' (punkt 58 första stycket i övervägandena).

195 Vad gäller PWG:s roll i samverkan kring kontrollen av tillförseln — som karaktäriserades av en undersökning av driftstopp — framgår av beslutet att PWG spelade en avgörande roll för införandet av driftstopp, då det från år 1990 uppkom problem med överkapacitet och sjunkande efterfrågan. "I början av år 1990 bedömde de största tillverkarna att det var lämpligt att inom ramen för PWG enas om nödvändigheten av driftstopp. De stora tillverkarna medgav att de inte kunde öka efterfrågan genom att sänka priserna, och att priserna skulle komma att sjunka om de behöll full produktionskapacitet. Det var teoretiskt möjligt att på grundval av kapacitetsrapporterna beräkna hur länge driftstoppen skulle pågå för att jämvikt skulle uppnås mellan utbud och efterfrågan" (punkt 70 i övervägandena i beslutet).

196 Av beslutet framgår vidare följande: "PWG angav dock inte något formellt driftstopp som varje tillverkare skulle iaktta. Enligt Stora var det praktiskt svårt att upprätta en koordinerad plan över driftstopp som täckte samtliga tillverkare. Stora har påpekat att detta var skälet till att det endast fanns ett 'informellt system för uppmuntran'" (punkt 71 i övervägandena i beslutet).

197 Det skall betonas att Stora har lämnat följande förklaring (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 24): "Genom att PWG bestämde sig för en politik inriktad på pris framför kvantitet och gradvis införde ett system för likvärdiga priser från och med år 1988 medgav medlemmarna av PWG samtidigt att det var

nödvändigt att driftstoppen respekterades för att dessa priser skulle kunna bibehållas trots sjunkande efterfrågan. Om tillverkarna inte genomförde driftstopp, skulle det bli omöjligt att bibehålla den överenskomna prisnivån med hänsyn till den stigande överkapaciteten."

198 I följande punkt i sin förklaring tillägger Stora att "[u]nder åren 1988 och 1989 kunde industrin utnyttja nästan full kapacitet. Andra driftstopp än de normala för reparationer och semestrar blev nödvändiga från och med år 1990. ... Det visade sig senare nödvändigt med driftstopp då orderingången avtog för att vidmakthålla politiken inriktad på pris framför kvantitet. Driftstoppen som tillverkarna skulle respektera (för att säkerställa jämvikten mellan produktion och konsumtion) kunde beräknas på grundval av kapacitetsrapporter. PWG angav dock inte något formellt driftstopp som varje tillverkare skulle iaktta, även om det fanns ett informellt system för uppmuntran ...".

199 Kommissionen har även stött sig på bilaga 73 till meddelandet om anmärkningar (se ovan punkt 158).

200 Enligt denna skrivelse, som citeras i punkt 53—55 i övervägandena i beslutet, gav det mycket nära samarbetet inom ramen för "VD-kretsen" ("Präsidentenkreis"), som inrättades år 1987, upphov till såväl "vinnare" som "förlorare".

201 De skäl som upphovsmannen angivit som förklaring till varför han ansåg Mayr-Melnhof som "förlorare" vid tillfället då skrivelsen utarbetades utgör viktiga bevis för förekomsten av en samverkan kring driftstoppen mellan deltagarna i PWG:s möten.

202 Upphovsmannen till skrivelsen konstaterar nämligen:

"4) Det är på denna punkt som de berörda parternas uppfattning om det eftersträvade målet börjar skilja sig åt.

...

c) Samtliga försäljningsavdelningar och europeiska agenter har befriats från sina budgetvolymer och en strikt prispolitik iakttas så gott som utan undantag (våra medarbetare har ofta inte förstått denna ändrade attityd till marknaden — tidigare har det endast ställts krav på kvantitet, medan nu enbart prisdisciplinen beaktas samt risken för driftstopp)."

203 Mayr-Melnhof hävdar (bilaga 75 i meddelandet om anmärkningar) att det ovan återgivna stycket syftar på företagets interna situation. Om emellertid detta utdrag analyseras mot bakgrund av skrivelsens mer allmänna innehåll, kan det tolkas som ett genomförande av en strikt politik inom försäljningsavdelningarna, som lagts fast av "VD-kretsen". Skrivelsen skall således tolkas på så sätt att deltagarna i det närmare samarbetet som beslutades år 1987, det vill säga åtminstone deltagarna i PWG:s möten, tveklöst hade tagit ställning till följderna av den fastlagda politiken under förutsättning att den tillämpades strikt.

204 Mot bakgrund av det ovan anförda finns det anledning anse att kommissionen har styrkt att det förekommit en samverkan kring driftstopp mellan deltagarna i PWG:s möten.

205 Enligt beslutet medverkade även de företag som deltog i JMC:s möten, bland annat sökanden, i denna samverkan.

206 Kommissionen har beträffande detta påpekat bland annat följande:

"Förutom det system som förvaltades av Fides, genom vilket sammanställda uppgifter tillhandahölls, var det praxis att varje tillverkare redogjorde för sin orderstock inför sina konkurrenter under JMC:s möten.

Upplysningar beträffande order omvandlade i arbetsdagar var användbara av flera skäl:

— För det första för att avgöra om villkoren var gynnsamma för genomförandet av en samordnad prishöjning.

— För det andra för att avgöra vilka driftstopp som var nödvändiga för att bibehålla jämvikten mellan utbud och efterfrågan" (punkt 69 tredje och fjärde styckena i övervägandena i beslutet).

207 Kommissionen har även påpekat följande:

"De inofficiella protokollen från JMC:s möten i januari 1990 (övervägande 84) och i september 1990 (övervägande 87), samt andra handlingar (övervägandena 94 och 95), bekräftar ... icke desto mindre att de stora tillverkarna inom ramen för PG Paperboard höll sina mindre konkurrenter fortgående informerade om sina

planer på ytterligare driftstopp för att undvika en prissänkning" (punkt 71 tredje stycket i övervägandena i beslutet).

208 De skriftliga bevisen som avser JMC:s möten (bilagorna 109, 117 och 118 till meddelandet om anmärkningar) bekräftar att diskussioner om driftstopp ägde rum inom ramen för förberedelserna för de samordnade prishöjningarna. I synnerhet i bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar, en skrivelse från Rena av den 6 september 1990 (se även ovan punkt 183), nämns prishöjningarna i ett flertal länder, datumen för kommande tillkännagivanden av höjningarna samt ett flertal tillverkares orderstock uttryckt i arbetsdagar. Upphovsmannen till denna skrivelse påpekar att vissa tillverkare förberedde driftstopp, vilket han uttryckt på exempelvis följande sätt:

"Kopparfors 5—15 days
5 /9 will stop for five days".

209 Även om bilagorna 109 och 117 till meddelandet om anmärkningar inte innehåller uppgifter som direkt gäller de planerade driftstoppen, framgår det av dessa att läget i fråga om orderstock och inkommande order diskuterades under JMC:s möten den 6 september 1989 och den 16 oktober 1989. Det skall dock erinras om att sökanden deltog i JMC:s möte den 6 september 1989 (se ovan punkt 185).

210 Dessa handlingar utgör tillsammans med Storas förklaringar tillräckliga bevis för att de företag som var företrädda vid JMC:s möten deltog i en samverkan kring driftstoppen. De företag som deltog i prissamverkan var utan tvekan medvetna om att undersökningen av orderläget och diskussionerna om eventuella driftstopp inte enbart hade till syfte att avgöra om villkoren på marknaden var gynnsamma för en samordnad prishöjning, utan även om det var nödvändigt med driftstopp för att undvika att den överenskomna prisnivån äventyrades av ett utbud som översteg efterfrågan. Det framgår särskilt av bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar

att deltagarna i JMC:s möte den 6 september 1990 enades om att tillkännage en kommande prishöjning, trots att flera tillverkare hade förklarat att de förberedde sig på att stoppa produktionen. Senare visade det sig att villkoren på marknaden var sådana att ett faktiskt genomförande av framtida prishöjningar med största sannolikhet skulle förutsätta att (ytterligare) driftstopp genomfördes, vilket således var ett resultat som, åtminstone implicit, godtogs av tillverkarna.

211 Mot denna bakgrund och utan att det är nödvändigt att pröva de andra bevis som kommissionen har förebringat i sitt beslut (bilagorna 102, 113, 130 och 131 till meddelandet om anmärkningar) skall det anses att kommissionen har bevisat att de företag som deltog i JMC:s möten och i den aktuella prissamverkan även deltog i en samverkan kring driftstoppen.

212 I detta sammanhang kan förstainstansrätten inte godta sökandens argument att det faktum att den aldrig stoppade sin tillverkning utgör bevis för att den aldrig deltog i en samverkan kring driftstopp.

213 För det första har kommissionen medgett i beslutet att det var de största tillverkarna som fick bära bördan för produktionsminskningen i syfte att upprätthålla prisnivån (punkt 71 andra stycket i övervägandena).

214 För det andra, även om det skulle vara fastställt att sökanden utnyttjade hela sin produktionskapacitet och att ett sådant utnyttjande inte var förenligt med det agerande som hade överenskommits med dess konkurrenter inom JMC, vederlägger inte detta att den deltog i samverkan kring driftstoppen (se bland annat förstainstansrättens dom av den 17 december 1991 i mål T-6/89, Enichem Anic mot kommissionen, REG 1991, s. II-1623, punkt 165; svensk specialutgåva, häfte 11).

215 Sökanden, skall därför anses ha deltagit i en samverkan kring driftstopp under perioden februari 1989 till april 1991.

c) Huruvida sökanden deltog i en samverkan kring marknadsandelar

216 Sökanden har förnekat att den skulle ha deltagit i en samverkan kring marknadsandelar men har inte bestritt påståendet i beslutet att de tillverkare som deltog i PWG:s möten träffade ett avtal som syftade till att "'frysa' de största tillverkarnas andelar av den Västeuropeiska marknaden på den aktuella nivån samt till att tillverkarna skulle avstå från att värva nya kunder eller förbättra sin aktuella marknadsställning genom en aggressiv prispolitik" (punkt 52 första stycket i övervägandena).

217 Det kan mot denna bakgrund framhållas att kommissionen i fråga om de företag som inte deltog i PWG:s möten anför följande i beslutet:

"Även om de övriga kartongtillverkare som deltog i JMC:s möten inte kände till de detaljerade diskussioner angående marknadsandelar som fördes inom PWG, var de emellertid, inom ramen för politiken inriktad på 'pris framför kvantitet' som samtliga var införstådda med, fullständigt informerade om det generella avtal som ingåtts mellan de största tillverkarna i syfte att vidmakthålla 'en konstant tillförselnivå' och tveklöst även om det nödvändiga i att anpassa sitt eget agerande härefter" (punkt 58 första stycket i övervägandena i beslutet).

218 Även om det inte uttryckligen framgår av beslutet bekräftar kommissionen på denna punkt Storas förklaringar enligt vilka:

"Andra tillverkare, som inte var företrädda i PWG, var i allmänhet inte i detalj informerade om diskussionerna angående marknadsandelar. Inom ramen för politiken som var inriktad på pris framför kvantitet, i vilken de var delaktiga, bör de likväl ha fått kännedom om överenskommelsen mellan de största tillverkarna om att inte sänka priset och samtidigt bibehålla en konstant utbudsnivå.

Vad beträffar utbudet av GC[-kartong] var den andel som tillhörde tillverkare som inte var företrädda i PWG i alla händelser så obetydlig att det inte hade någon praktisk inverkan om de deltog i överenskommelsen angående marknadsandelarna eller inte" (bilaga 43 till meddelandet om anmärkningar, punkt 1.2).

219 I likhet med Stora grundade sig kommissionen således, även i avsaknad av direkta bevis, i huvudsak på antagandet att de företag som visserligen inte deltog i PWG:s möten men som bevisligen deltog i de i artikel 1 i beslutet angivna övriga moment som tillsammans utgör överträdelsen, måste ha haft kännedom om förekomsten av en samverkan kring marknadsandelar.

220 En sådan argumentation kan inte godtas. Kommissionen har för det första inte förebringat något bevis till stöd för att de företag som inte var närvarande vid PWG:s möten samtyckte till ett generellt avtal om bland annat frysning av de största tillverkarnas marknadsandelar.

221 Enbart den omständigheten att nämnda företag deltog i en samverkan kring pris och driftstopp styrker för det andra inte att de även deltog i en samverkan kring marknadsandelar. I detta hänseende var samverkan kring marknadsandelar inte,

som kommissionen förefaller göra gällande, ofrånkomligen kopplad till samverkan kring pris och/eller driftstopp. Det räcker att konstatera att de största tillverkarnas samverkan kring marknadsandelar inom ramen för PWG, enligt beslutet (se ovan punkt 78—80), syftade till att bibehålla marknadsandelarna på konstanta nivåer men med möjlighet till vissa ändringar även under de perioder då marknadsvillkoren, och närmare bestämt jämvikten mellan utbud och efterfrågan, var sådana att det inte var nödvändigt med en reglering av produktionen för att säkerställa att de överenskomna prishöjningarna faktiskt genomfördes. Av detta följer att ett eventuellt deltagande i samverkan kring pris och/eller driftstopp varken styrker att de företag som inte medverkade i PWG:s möten deltog i en samverkan kring marknadsandelar eller att de hade eller tveklöst borde ha haft kännedom om denna samverkan.

222 För det tredje kan det slutligen konstateras att i punkt 58 andra och tredje styckena i övervägandena i beslutet åberopar kommissionen bilaga 102 till meddelandet om anmärkningar som ytterligare bevis till stöd för det aktuella påståendet. Denna bilaga utgörs av anteckningarna från Rena, som enligt beslutet gäller ett särskilt möte med Nordic Paperboard Institute den 3 oktober 1988. Det räcker i detta hänseende att konstatera dels att sökanden inte var medlem av Nordic Paperboard Institute, dels att hänvisningen i denna handling till den eventuella nödvändigheten av driftstopp, av ovan anförda skäl inte kan anses som bevis för en samverkan kring marknadsandelar.

223 För att kommissionen skall kunna hålla vart och ett av de företag som avses i ett beslut som det aktuella ansvarigt för att under en bestämd period ha medverkat i den övergripande överenskommelsen, måste kommissionen styrka att vart och ett av dessa företag antingen har godtagit en global plan över de moment som tillsammans utgör överenskommelsen, eller har deltagit direkt under denna period i samtliga dessa moment. Ett företag kan dessutom anses ansvarigt för den övergripande överenskommelsen, även om det visas att det endast har deltagit direkt i ett eller flera av de moment som tillsammans utgör överenskommelsen, om företaget kände till eller tveklöst borde ha känt till dels att den samverkan i vilken det deltog ingick i en global plan, dels att denna globala plan omfattade samtliga de moment som tillsammans utgör överenskommelsen. När detta är fallet kan den omständigheten att det berörda företaget inte direkt har deltagit i samtliga de moment som tillsammans utgör den övergripande överenskommelsen inte innebära att företaget fritas

från ansvar för överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget. En sådan omständighet kan emellertid beaktas vid bedömningen av hur allvarlig den konstaterade överträdelsen var.

224 Det måste i föreliggande fall konstateras att kommissionen inte har styrkt att sökanden kände till eller tveklöst borde ha känt till att dess konkurrensbegränsande beteende ingick i en global plan som, utöver en samverkan kring priser och en samverkan kring driftstopp, i vilka sökanden faktiskt deltog, omfattade en samverkan kring de största tillverkarnas marknadsandelar.

225 Av vad ovan anförts framgår att kommissionen inte har bevisat att sökanden deltog i en samverkan kring marknadsandelar under perioden mars 1989 till april 1991.

d) Huruvida sökanden deltog i en gemensam konkurrensbegränsande branschplan

226 Sökandens argumentation skall förstås på så sätt att kommissionen har åsidosatt artikel 85.1 i fördraget på grund av att den ansåg att den bara behövde påvisa överenskommelsens existens, funktion och huvudsakliga egenskaper i dess helhet, och därefter fastslå huruvida det förelåg trovärdig och avgörande bevisning för att de olika tillverkarna deltog i det gemensamma systemet och slutligen fastställa under vilken period varje tillverkare deltog i detta system (punkt 116 i överväganden i beslutet).

227 Det har redan konstaterats att kommissionen har bevisat att sökanden, under den ifrågavarande perioden, deltog i en prissamverkan och i en samverkan kring driftstopp, men inte i en samverkan kring marknadsandelar.

228 Under dessa omständigheter har den gemensamma konkurrensbegränsande branschplan som sökanden deltog i enligt artikel 1 i beslutet i sökandens fall endast avsett prissamverkan och samverkan kring driftstopp.

e) Slutsats angående perioden februari 1989 till april 1991

229 Mot bakgrund av vad ovan anförts skall artikel 1 åttonde strecksatsen i beslutet, enligt vilken det avtal eller samordnade förfarande som sökanden deltog hade till syfte att "bibehålla de största tillverkarnas marknadsandelar på konstanta nivåer, men med möjlighet till vissa ändringar", ogiltigförklaras med avseende på sökanden.

230 I övrigt har kommissionen bevisat att sökanden deltog i den överträdelse som fastställs i artikel 1 i beslutet under perioden februari 1989 till april 1991.

Den fjärde delgrunden: Huruvida kommissionen har definierat den relevanta geografiska marknaden

231 Enligt artikel 85.1 i fördraget är följande förbjudet: "alla avtal mellan företag, beslut av företagssammanslutningar och samordnade förfaranden som kan påverka handeln mellan medlemsstater och som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen inom den gemensamma marknaden".

232 I förevarande fall har kommissionen ansett att sökanden deltog i ett avtal och ett samordnat förfarande som hade till syfte att begränsa konkurrensen inom den

gemensamma marknaden och som påverkade handeln mellan medlemsstaterna (punkt 133—138 i övervägandena i beslutet). I likhet med vad som redan konstaterats (se ovan punkt 112), framgår det av beslutsmotiveringen att kommissionen ansåg att de olika formerna av samverkan omfattade hela gemenskapen. Eftersom kommissionen således har fastslagit att det förelåg en överträdelse som hade till syfte att begränsa handeln inom hela gemenskapen, är det inte nödvändigt att kommissionen definierar den relevanta geografiska marknaden innan den fastslår att det föreligger en sådan konkurrensbegränsning (se med samma innebörd domstolens dom av den 13 juli 1966 i de förenade målen 56/64 och 58/64, Consten och Grundig mot kommissionen, REG 1966, s. 429, 496, svensk specialutgåva, häfte 1, och förstainstansrättens dom av den 21 februari 1995 i mål T-29/92, SPO m. fl. mot kommissionen, REG 1995, s. II-289, punkt 74).

233 Sökanden kan inte med hänsyn till punkt 138 i övervägandena göra gällande att de konkurrensbegränsande agerandena inte omfattade den portugisiska och den grekiska marknaden. I nämnda punkt i övervägandena uppger kommissionen att samverkansavtalen var av allomfattande beskaffenhet och omfattade i princip all försäljning av en industriprodukt av stor betydelse i hela gemenskapen. I detta hänseende skall fotnoten på samma sida — enligt vilken "de enda medlemsstater för vilka det inte föreligger tillförlitliga bevis för att det föreligger prisavtal är Portugal och Grekland, i vilka kartongtillverkare saknas" — mot bakgrund av beslutsmotiveringen i dess helhet och själva beslutet förstås så, att den fastslagna överträdelsen enligt kommissionens uppfattning omfattade hela gemenskapsmarknaden, trots att direkt bevisning vad avser den portugisiska och den grekiska marknaden inte fanns.

234 Härav följer att kommissionen inte har påstått att de konkurrensbegränsande ageranden som påstås föreligga i beslutet inte omfattade den grekiska och den portugisiska marknaden. Eftersom det i motsats till sökandens påstående (se ovan punkt 130) inte föreligger någon inre motsättning i beslutet, kan sökandens argument inte godtas.

235 Talan kan således inte bifallas på den fjärde delgrunden.

236 Det framgår av det ovan anförda att artikel 1 i beslutet skall ogiltigförklaras med avseende på sökanden, till den del det i denna artikel anges att sökanden deltog i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget före april 1989. Vidare skall artikel 1 åttonde strecksatsen i beslutet, enligt vilken det avtal eller samordnade förfarande som sökanden deltog i hade till syfte att "bibehålla de största tillverkarnas marknadsandelar på konstanta nivåer, men med möjlighet till vissa ändringar", ogiltigförklaras med avseende på sökanden.

237 I övrigt kan talan inte bifallas på denna grund.

Begäran om upphävande av böterna eller nedsättning av bötesbeloppet

A — *Huruvida kommissionen har åsidosatt artikel 190 i fördraget i fråga om böterna*

Parternas argument

238 Sökanden har gjort gällande att kommissionen har åsidosatt motiveringsskyldigheten på grund av att den inte har redogjort för hur bötesbeloppet har beräknats. Bland annat har kommissionen varken redogjort för vilket räkenskapsår som använts för att tillämpa procentsatsen av omsättningen eller vilken procentsats av omsättningen som fastställdes som grundnivå innan hänsyn togs till förmildrande och försvårande omständigheter, och inte heller vilken omsättning som låg till grund för bötesberäkningen. Vidare är motiveringskravet inte uppfyllt om kommissionen nöjer sig med att räkna upp de faktorer som den påstår sig ha beaktat vid beräkningen av bötesbeloppet.

239 För att rätten till en effektiv domstolskontroll skall upprätthållas måste företagen kunna kontrollera att de företag som tillsammans anklagas för att ha deltagit i en gemensam, enda och fortlöpande överträdelse inte har diskriminerats sinsemellan. Förstainstansrätten har ansett det oacceptabelt att de berörda är tvungna att väcka talan för att i detalj få insikt i hur böterna har beräknats (förstainstansrättens dom av den 6 april 1995 i mål T-148/89, Tréfilunion mot kommissionen, REG 1995, s. II-1063, punkt 142), och har därmed infört en allmän princip som innebär att de berörda skall få tillgång till adekvat information om vilken beräkningsmetod som har använts. Sådan information skall således a fortiori tillhandahållas under domstolsförfarandet.

240 Sökanden har insisterat på att det är skillnad mellan kommissionens utrymme för skönsmässig bedömning vid fastställandet av bötesbeloppet och kommissionens skyldighet att motivera sina beslut. Kommissionens utrymme för skönsmässig bedömning kan inte inkräkta på rätten till ett verksamt rättsligt skydd. Följaktligen skall kommissionen lämna en detaljerad redogörelse för hur den fastställer den slutliga procentsatsen av den omsättning på vilken den beräknar böterna, vilket inte påverkar det faktum att kommissionens överläggningar är hemliga och som inte heller innebär att företagens affärshemligheter blir allmänt kända. De aktuella företagens omsättningar är nämligen varken hemliga eller konfidentiella.

241 Kommissionen har bestritt sökandens tolkning av domen i ovannämnda målet Tréfilunion mot kommissionen. I den domen ansåg förstainstansrätten att sökandens argument om att det aktuella beslutet var bristfälligt motiverat inte kunde godtas, eftersom detta beslut kunde anses vara tillräckligt motiverat. Kommissionen har även i förevarande fall motiverat de böter som ålagts sökanden i enlighet med de krav som fastställts i domstolens rättspraxis på området (punkt 167—172 i övervägandena i beslutet).

242 Vad gäller sökandens påstående att det med hjälp av den procentsats av omsättningen som har använts för att fastställa bötesbeloppet inte går att få tillgång till konfidentiell information tillhörande de företag som deltog i överenskommelsen,

har kommissionen påpekat att sådan information i normala fall publiceras i sammanställd form, vilket innebär att konkurrenter inte kan utreda exakt vilken omsättning det berörda företaget hade inom en viss sektor av sin ekonomiska verksamhet och i än mindre grad på en viss produktmarknad.

Förstainstansrättens bedömning

243 Förstainstansrätten har redan erinrat om skälen till att ett individuellt beslut skall motiveras (se ovan punkt 109).

244 Omfattningen av skyldigheten att motivera ett beslut om att, som i föreliggande fall, ålägga ett flertal företag böter för en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler, skall fastställas mot bakgrund av att bedömningen av hur allvarliga överträdelserna är skall göras med hänsyn till ett stort antal omständigheter, såsom i synnerhet de särskilda omständigheterna i målet, dess kontext och böternas avskräckande verkan, utan att det har fastställts någon tvingande eller uttömmande förteckning över de kriterier som absolut skall tas i beaktande (domstolens beslut av den 25 mars 1996 i mål C-137/95 P, SPO m. fl. mot kommissionen, REG 1996, s. I-1611, punkt 54).

245 Kommissionen förfogar vid fastställandet av varje bötesbelopp över ett utrymme för skönsmässig bedömning, och den kan av denna anledning inte anses skyldig att tillämpa en exakt matematisk formel (se med samma innebörd förstainstansrättens dom av den 6 april 1995 i mål T-150/89, Martinelli mot kommissionen, REG 1995, s. II-1165, punkt 59).

246 I beslutet framgår, av punkt 168 respektive punkt 169 i övervägandena, de kriterier som beaktades för att fastställa den allmänna bötesnivån och de individuella bötes-

beloppen. Vad i övrigt avser individuella böter förklarar kommissionen i punkt 170 i övervägandena att de företag som deltog i PWG:s möten i princip ansågs som "huvudmän" för överenskommelsen, medan övriga företag ansågs som "ordinarie deltagare" i den. Slutligen anser kommissionen i punkterna 171 och 172 i övervägandena att de bötesbelopp som Rena och Stora har ålagts skall reduceras väsentligt på grund av att de samarbetat aktivt med kommissionen samt att åtta andra företag, däribland sökanden, likaså kan erhålla en något mindre reduktion på grund av att de i sina svar på meddelandet om anmärkningar inte förnekade de huvudsakliga faktiska omständigheter på vilka kommissionen grundade sina anmärkningar.

247 I sina inlagor i målet vid förstainstansrätten samt i sitt svar på rättens skriftliga fråga har kommissionen förklarat att böterna beräknades på grundval av omsättningen på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990 för vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet. Böter på en grundnivå om 9 eller 7,5 procent av den individuella årsomsättningen ålades således de företag som ansågs som "huvudmän" för överenskommelsen respektive de övriga företagen. Slutligen tog kommissionen hänsyn till vissa företags eventuellt samarbetsvilliga inställning under förfarandet vid kommissionen. Två företag fick av detta skäl sina böter reducerade med två tredjedelar, medan andra företags böter reducerades med en tredjedel.

248 Det framgår för övrigt av en tabell som kommissionen har tillhandahållit, och som innehåller uppgifter om fastställandet av varje individuellt bötesbelopp, att även om dessa inte har fastställts genom en strikt matematisk tillämpning av enbart ovannämnda sifferuppgifter har nämnda uppgifter emellertid systematiskt beaktats vid beräkningen av böterna.

249 I beslutet preciseras emellertid inte att böterna har beräknats på grundval av varje företags omsättning på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990. I beslutet nämns inte heller de procentsatser på 9 respektive 7,5 procent som tillämpades för

att beräkna de böter som ålades de företag som ansågs som "huvudmän" respektive de företag som ansågs som "ordinarie deltagare". Procentsatserna för reduktionen av böterna för Rena och Stora respektive åtta andra företag anges inte heller.

250 Mot bakgrund av den detaljerade redogörelsen i beslutet för de faktiska omständigheter som tillskrivits vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet finns det i föreliggande fall för det första anledning anse att punkt 169—172 i övervägandena i beslutet innehåller tillräckliga och relevanta uppgifter om de omständigheter som har beaktats vid bedömningen av hur allvarlig den överträdelse var som vart och ett av de aktuella företagen gjort sig skyldigt till och hur länge den pågått (se med samma innebörd förstainstansrättens dom av den 24 oktober 1991 i mål T-2/89, Petrofina mot kommissionen, REG 1991, s. II-1087, punkt 264). Vidare innehåller punkt 168 i övervägandena, som skall läsas mot bakgrund av de allmänna övervägandena avseende böterna i punkt 167, tillräckliga uppgifter om vilka bedömningskriterier som har beaktats vid fastställandet av den allmänna bötesnivån.

251 För det andra, då, i likhet med det aktuella fallet, bötesbeloppen har fastställts genom att vissa bestämda uppgifter systematiskt beaktats, kan företagen, om var och en av dessa faktorer anges i beslutet, lättare bedöma dels om kommissionen har begått ett fel vid fastställandet av det individuella bötesbeloppet, dels om det individuella bötesbeloppet är berättigat i förhållande till de allmänna kriterier som tillämpats. I föreliggande fall skulle ett omnämnande i beslutet av de ifrågavarande faktorerna, närmare bestämt den aktuella årsomsättningen, referensåret, de grundläggande procentsatser som tillämpats samt procentsatsen för reduktionen av bötesbeloppen, inte ha inneburit att de exakta årsomsättningarna för de företag som var mottagare av beslutet implicit avslöjades, vilket hade utgjort ett åsidosättande av artikel 214 i fördraget. Det slutliga individuella bötesbeloppet är, som kommissionen själv har framhållit, inte ett resultat av en strikt matematisk tillämpning av dessa faktorer.

252 Kommissionen har för övrigt medgett under sammanträdet att det inte fanns något som hindrade att den i beslutet angav de faktorer som systematiskt hade beaktats

och avslöjats under en presskonferens samma dag som beslutet antogs. Det kan i detta hänseende erinras om att, enligt fast rättspraxis, motiveringen av ett beslut skall ingå i själva beslutet och att hänsyn inte kan tas till kommissionens efterföljande förklaringar annat än i särskilda fall (se förstainstansrättens dom av den 2 juli 1992 i mål T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening mot kommissionen, REG 1992, s. II-1931, punkt 131, svensk specialutgåva, häfte 13, och med samma innebörd förstainstansrättens dom av den 12 december 1991 i mål T-30/89, Hilti mot kommissionen, REG 1991, s. II-1439, punkt 136).

253 Trots dessa konstateranden skall det påpekas att motiveringen av de fastställda bötesbeloppen i punkt 167—172 i övervägandena i beslutet är minst lika detaljerad som kommissionens motiveringar av tidigare beslut om liknande överträdelser. Även om en invändning om bristande motivering är sådan att förstainstansrätten ex officio kan ta upp den till prövning, hade, vid den tidpunkt då beslutet fattades, ingen kritik riktats från gemenskapsdomstolens sida mot kommissionens praxis i fråga om motivering av ålagda böter. Det var först i domen av den 6 april 1995 i det ovannämnda målet Tréfilunion mot kommissionen (punkt 142), och i två andra domar som avkunnades samma dag i mål T-147/89, Société métallurgique de Normandie mot kommissionen (REG 1995, s. II-1057, publicerad i sammandrag) och i mål T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés mot kommissionen (REG 1995, s. II-1191, publicerad i sammandrag) som förstainstansrätten för första gången framhöll att det är önskvärt att företagen i detalj kan ta del av det sätt på vilket de ålagda böterna har beräknats, utan att de för den skull skall vara tvungna att väcka talan mot kommissionens beslut.

254 Av detta följer att när kommissionen i ett beslut konstaterar att konkurrensreglerna har överträtts och ålägger de företag som har deltagit i överträdelsen böter skall kommissionen, om den systematiskt har beaktat vissa grundläggande omständigheter för att fastställa bötesbeloppen, ange dessa omständigheter i själva beslutet så att mottagarna av det skall kunna kontrollera om bötesnivån är välgrundad och bedöma om det eventuellt förekommit diskriminering.

255 Mot bakgrund av de speciella omständigheter som angetts i punkt 253 ovan, och med hänsyn till att kommissionen under domstolsförfarandet har visat sig villig att lämna alla upplysningar som är av relevans för hur böterna har beräknats, skall bristen på särskild motivering i beslutet av det sätt på vilket böterna har beräknats inte i föreliggande fall anses utgöra ett sådant åsidosättande av motiveringsskyldigheten att det finns skäl att helt eller delvis upphäva de ålagda böterna.

256 Talan kan följaktligen inte bifallas på denna grund.

B — *Huruvida kommissionen har gjort en oriktig bedömning av de i beslutet angivna kriterierna för fastställande av bötesbeloppet*

Parternas argument

257 Sökanden har för det första bestritt kommissionens påstående att de företag till vilka beslutet riktar sig var fullt medvetna om att de åsidosatte artikel 85.1 i fördraget och att de försökte dölja överenskommelsens existens (punkt 167 i övervägandena till beslutet). I målet föreligger varken några bevis eller indicier till stöd för att sökanden var inblandad i överträdelsen.

258 För det andra borde kommissionen ha tagit hänsyn till att sökandens verksamhet var koncentrerad till den portugisiska, den irländska och den spanska marknaden, det vill säga de nationella marknader som inte omfattas av beslutet.

259 För det tredje har kommissionen inte i sökandens fall på ett korrekt sätt tillämpat kriteriet angående den roll som varje företag har haft i samverkansavtalen (punkt 169 första stycket första strecksatsen i övervägandena i beslutet). Kommissionen har nämligen inte hävdat att den känner till exakt i vilken omfattning varje företag deltog och ingrep i överenskommelsen och den har dessutom begränsat sig till att göra en alltför generell skillnad mellan "huvudmännen" och de övriga företagen. Denna skillnad utgjorde kriteriet för att tillämpa de två procentsatserna på 9 och 7,5 procent. Den första procentsatsen tillämpades i "huvudmännens" fall, vilka, enligt de uppgifter som kommissionens ledamot med ansvar för konkurrensfrågor lämnade ut till pressen, var de företag som beslutade om och genomförde avtalen. Den andra procentsatsen tillämpades i de övriga företagens fall, bland annat sökandens. Dessa två procentsatser återspeglar dock inte på rätt sätt vilken roll varje företag hade i samverkansavtalen. Skillnaden mellan de två procentsatserna är proportionellt sett mindre än i tidigare liknande fall. Sökanden har på denna punkt gjort en tabell över de olika bötesbelopp, uttryckta i procent, som har ålagts företag i kategorin "huvudmän" och de böter som har ålagts företagen i kategorin övriga företag i det aktuella fallet och i tidigare liknande fall.

260 Kommissionen har gjort gällande att sökanden inte på allvar kan göra gällande att den var omedveten om att dess agerade var rättsstridigt när konkurrensreglerna åsidosatts på ett så grovt sätt i förevarande fall. Vidare är det bevisat att handlingar från PWG:s och JMC:s verksamhet förstördes för att dölja det rättsstridiga agerandet.

261 Beträffande överträdelsens geografiska omfattning har kommissionen hänvisat till tidigare redovisade argument (se ovan punkt 76 och följande punkter samt punkt 141).

262 Kommissionen anser slutligen att den i tillräcklig mån tog hänsyn till vilken roll varje företag hade i överenskommelsen när den gjorde skillnad mellan de olika kategorierna av deltagare (punkt 170 i övervägandena i beslutet).

Förstainstansrättens bedömning

263 Enligt punkt 167 tredje stycket i övervägandena i beslutet är "en av de allvarligaste aspekterna av överträdelsen ... att företagen för att försöka dölja överenskommelsens existens har gått så långt att de i förväg för var och en av de största tillverkarna har bestämt tidpunkt och ordningsföljd för de olika tillkännagivandena om nya prishöjningar". Av beslutet framgår dessutom följande: "tillverkarna skulle, genom detta noggrant planerade vilseledande, ha kunnat förklara de på varandra följande enhetliga, regelbundna prishöjningarna inom hela branschen med ett 'oligopolistiskt agerande'" (punkt 73 tredje stycket i övervägandena). Slutligen har kommissionen enligt punkt 168 sjätte strecksatsen i övervägandena bestämt den allmänna bötesnivån med beaktande av de "sinnrika åtgärder [som] har vidtagits för att dölja samverkans verkliga natur och omfattning (avsaknaden av officiella protokoll eller dokumentation från PWG:s och JMC:s möten, deltagarna uppmanades att inte föra anteckningar, tidpunkten och ordningsföljden för tillkännagivandena om prishöjningarna bestämdes så att man skulle kunna hävda att dessa höjningar endast 'följde på andra höjningar' osv.)".

264 Det kan konstateras att det var riktigt av kommissionen att av de tillgängliga bevisen dra den slutsatsen att företagen i förväg hade beslutat om tidpunkt och ordningsföljd för tillkännagivandena om prishöjningarna i syfte att dölja samordningen av priserna. Detta förfarande framgår i synnerhet av Storas förklaringar (bilaga 39 till meddelandet om anmärkningar, punkt 30): "Det fanns inget standardförfarande för vilket företag som först skulle tillkännage en prishöjning och vilket företag som skulle följa därefter. PWG diskuterade och enades om vilken tillverkare som först skulle gå ut med en prishöjning och vid vilka tidpunkter de andra stora tillverkarna skulle tillkännage sina höjningar. Det var inte samma ordningsföljd vid varje tillfälle." Förekomsten av en ordningsföljd bekräftas även i en handling från Rena beträffande JMC:s möte den 6 september 1990 (bilaga 118 till meddelandet om anmärkningar). Denna handling innehåller exakta uppgifter om tidpunkterna för tillkännagivandena om prishöjningarna i januari 1991 av vissa företag som var medlemmar av PWG (Mayr-Melnhof, Feldmühle och Cascades). Dessa tidpunkter överensstämmer exakt med de datum då dessa företag verkligen lämnade sina tillkännagivanden (se punkterna 87 och 88 i övervägandena i beslutet).

265 Bristen på officiella protokoll och den nästan totala avsaknaden av interna anteckningar avseende PWG:s och JMC:s möten utgör med hänsyn till antalet möten, deras varaktighet och de ifrågavarande diskussionernas natur ett tillräckligt bevis för kommissionens påstående att deltagarna hade uppmanats att inte föra anteckningar.

266 Av det ovan anförda följer att de företag som deltog i dessa organs möten inte bara var medvetna om att deras agerande var olagligt utan även vidtog åtgärder för att dölja denna samverkan. Kommissionen har således med rätta ansett dessa åtgärder som försvårande omständigheter vid sin bedömning av hur allvarlig överträdelsen var.

267 Vad vidare beträffar sökandens argument att kommissionen skulle ha tagit hänsyn till att sökandens verksamhet var koncentrerad till den portugisiska, den grekiska, den irländska och den spanska marknaden, räcker det att påpeka att det framgår av beslutet att dessa nationella marknader omfattades av den samverkan som företagen ägnade sig åt (se ovan punkt 112). Under dessa omständigheter har kommissionen inte gjort en felaktig bedömning när den vid fastställandet av böternas storlek tog hänsyn till den omsättning som varje företag hade på gemenskapens kartongmarknad år 1990.

268 Vad slutligen beträffar sökandens argument att kommissionen inte har gjort en riktig bedömning av vilken roll sökanden hade i samverkansavtalen, skall det erinras om att kommissionen har fastslagit att sökanden, i och med att den deltog i JMC:s möten, deltog i prissamverkan och i samverkan kring driftstopp under perioden februari 1989 till april 1991.

269 Däremot har det konstaterats att sökanden inte kan anses ha medverkat i samverkan kring marknadsandelar.

270 Förstainstansrätten anser inom ramen för sin fulla prövningsrätt att överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget, som det har fastställts att sökanden gjort sig skyldig till, trots det sistnämnda konstaterandet ändå är av sådant allvarligt slag att det saknas anledning att nedsätta bötesbeloppet.

271 Det kan i detta hänseende påpekas att sökanden inte deltog i PWG:s möten och att den således inte fick samma påföljd som de företag som ansågs som "huvudmän" i överenskommelsen. Sökanden har enligt kommissionens egna ord inte varit en "drivande kraft" vad gäller överenskommelsen (punkt 170 första stycket i övervägandena i beslutet) och de böter som sökanden ålades uppgick därför till 7,5 procent av dess omsättning på kartongmarknaden i gemenskapen år 1990. Denna allmänna bötesnivå är berättigad (se nedan punkt 349 och följande punkter).

272 Även om kommissionen felaktigt ansåg att de tillverkare som inte var företrädda inom PWG var "fullständigt informerade" om samverkan kring marknadsandelarna (punkt 58 första stycket i övervägandena), framgår det icke desto mindre klart av beslutet att det var de företag som samlades inom ramen för PWG som samordnade "frysningen" av marknadsandelarna (se bland annat punkt 52 i övervägandena) och att ingen diskussion fördes om de marknadsandelar som innehades av de tillverkare som inte var företrädda i PWG. Såsom kommissionen för övrigt förklarar i punkt 116 andra stycket i övervägandena i beslutet "angick avtalen om marknadsuppdelning (i synnerhet frysningen av marknadsandelarna som beskrivs i punkterna 56 och 57 i övervägandena), på grund av deras karaktär, främst de stora tillverkarna". Den delaktighet i samverkan kring marknadsandelarna som sökanden felaktigt har lagts till last är enligt kommissionen endast av mindre betydelse i förhållande till prissamverkan.

273 Eftersom sökanden har gjort gällande att dess böter är för höga jämfört med "huvudmännens" böter, kan det framhållas att kommissionen med rätta ansåg att de företag som deltog i PWG:s möten skulle anses bära ett särskilt ansvar för överträdelsen (punkt 170 i övervägandena i beslutet). Kommissionen gjorde vidare en riktig bedömning av hur allvarlig den överträdelse var som "huvudmännen"

respektive de "ordinarie deltagarna" i överenskommelsen gjort sig skyldiga till genom att fastställa en procentsats på 9 respektive 7,5 procent av den relevanta omsättningen för att beräkna de böter som dessa två kategorier företag skulle åläggas.

274 Det skall understrykas i detta sammanhang att sökanden inte har åberopat sådana exakta omständigheter som skulle kunna styrka sökandens påstående att de procentsatser som tillämpades vid beräkningen av böterna inte korrekt återspeglade det särskilda ansvar som de företag som deltog i PWG:s möten skulle anses bära.

275 Det framgår av vad ovan anförts att talan inte kan bifallas på denna grund.

C — *Huruvida sökanden uppsåtligen eller av oaktsamhet har gjort sig skyldig till överträdelsen*

276 Sökanden har gjort gällande att böterna är orättvisa i och med att den varken uppsåtligen eller av oförlåtlig oaktsamhet har gjort sig skyldig till överträdelserna. Det framgår av ordalydelsen av artikel 15.2 i förordning nr 17 att det existerar en tredje kategori av ageranden som inte skall bötesbeläggas, det vill säga de handlingar som företagen omedvetet eller oavsiktligt gör sig skyldiga till.

277 Denna grund kan inte godtas. Det framgår av fast rättspraxis att en överträdelse kan anses uppsåtlig utan att företaget behöver ha varit medvetet om att det överträdde förbudet i artikel 85.1 i fördraget. Det är tillräckligt att företaget inte har kunnat vara okunnigt om att det påtalade uppträdandet hade till syfte eller resultat att begränsa konkurrensen inom den gemensamma marknaden (se bland annat

domstolens dom av den 11 juli 1989 i mål 246/86, Belasco m. fl. mot kommissionen, REG 1989, s. 2117, punkt 41, och domen i ovannämnda målet Dansk Pelsdyravlerforening mot kommissionen, punkt 157).

278 I förevarande fall har kommissionen fastslagit att sökanden, i och med att den deltog i JMC:s möten, deltog i prissamverkan och i samverkan kring driftstopp under perioden februari 1989 till april 1991. Mot bakgrund av de fastslagna beteendenas art kan sökanden inte har varit omedveten om att de syftade till att begränsa konkurrensen.

D — *Huruvida böterna har beräknats på ett korrekt sätt*

Parternas argument

279 Denna grund kan delas in i två delgrunder.

280 Sökanden har under den första delgrunden gjort gällande att kommissionen, vid fastställandet av bötesbeloppets storlek, inte borde ha beaktat sökandens omsättning på de marknader som enligt meddelandet om anmärkningar inte omfattades av beslutet, det vill säga den spanska, den irländska, den grekiska och den portugisiska marknaden. Sökanden känner vidare inte till om kommissionen använde sig av de försäljningsvolymer som motsvarar nettoförsäljningsvolymen.

281 Sökanden har under den andra delgrunden hänvisat till flera förmildrande omständigheter som kommissionen inte har tagit hänsyn till i tillräcklig mån.

282 För det första borde kommissionen ha tagit hänsyn till hur sökanden förhöll sig till överenskommelsen (domstolens dom av den 15 juli 1970 i mål 44/69, Buchler mot kommissionen, REG 1970, s. 733, punkt 56). Sökanden har nämligen inte fört en protektionistisk politik på den nationella marknaden och den har blivit mera aktiv på andra marknader.

283 För det andra borde sökanden inte ha ålagts böter, eller åtminstone endast ålagts låga sådana, eftersom sökanden endast deltog i begränsad utsträckning eller var passiv i PG Paperboards verksamhet (se kommissionens beslut 73/109/EEG av den 2 januari 1973 angående ett förfarande för tillämpning av artiklarna 85 och 86 i EEG-fördraget, IV/26.918 — Europeiska sockerindustrin, EGT L 140, s. 17, och i kommissionens beslut 84/405/EEG av den 6 augusti 1994 angående ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EEG-fördraget, IV/30.350 — Zinc Producer Group, EGT L 220, s. 27).

284 Det framgår av de tabeller som fogats till beslutet att sökanden var en "outsider" och att sökanden endast deltog i fyra av sju påstådda prisinitiativ. Kommissionen har nämligen endast anklagat sökanden för att ha deltagit i prisinitiativ på en eller två av de sex berörda marknaderna. Vidare är sökanden inte anklagad för överträdelser som gäller olika kartongkvaliteter.

285 För det tredje har sökanden inte genomfört de beslut som påstås ha fattats. Kommissionen borde i synnerhet ha beaktat det faktum att sökanden har ökat sin export i avsevärd omfattning (kommissionens beslut 69/240/EEG av den 16 juli 1969 angående ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EEG-fördraget, IV/26.623 — Entente internationale de la quinine, EGT L 192, s. 5) och det faktum att den inte deltog i prishöjningen på en av de marknader som var föremål för en samordning (kommissionens beslut 69/243/EEG av den 24 juli 1969 angående ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EEG-fördraget, IV/26.267 — Färgämnen, EGT L 195, s. 11).

286 Kommissionen har för övrigt inte framfört tillräckliga bevis beträffande sökandens verkliga uppträdande.

287 För det fjärde borde böterna åtminstone nedsättas på grund av att sökanden inte hade för avsikt att göra sig skyldig till en överträdelse. Sökanden har särskilt vad gäller systemet för informationsutbyte endast på ett sent stadium fått insikt i gemenskapens konkurrensregler, eftersom Konungariket Spanien inte anslöt sig till gemenskapen förrän år 1986. De övriga företagen har känt till dessa regler under en längre tid och sökandens kunskaper kan därför inte jämföras med de övriga företagens kunskaper.

288 För det femte är det befogat att nedsätta bötesbeloppet med hänsyn till att det är första gången vissa förfaranden fastslås strida mot konkurrensrätten. I det aktuella målet är det nämligen första gången som ett informationsutbyte ansetts utgöra en överträdelse av konkurrensreglerna.

289 För det sjätte har kommissionen och domstolen alltid ansett att en krissituation eller en kontinuerlig nedgång inom den berörda sektorn utgör en förmildrande omständighet.

290 Vidare anser sökanden att kommissionen även borde ha beaktat att sökanden gick med förlust under de år som omfattas av den påstådda överenskommelsen.

291 För det sjunde borde kommissionen när den bedömde böterna i ekonomiska termer ha beaktat att sökanden endast var ett litet företag jämfört med alla de övriga europeiska tillverkarna. I detta hänseende är punkt 169 i övervägandena i beslutet inte tillräckligt uttömmande för att skall kunna utredas huruvida denna omständighet faktiskt har beaktats vid fastställandet av böterna.

292 För det åttonde anser sökanden att det även finns skäl att nedsätta böterna i avsaknad av åtgärder som syftade till att kontrollera genomförandet av den påstådda överenskommelsen (punkterna 82 och 135 i övervägandena i beslutet).

293 Slutligen anser sökanden att kommissionens begäran att förstainstansrätten skall höja sökandens böter med en tredjedel saknar grund. Sökanden anser sig nämligen inte ha ändrat inställning i förhållande till sin inställning vid förfarandet inför kommissionen.

294 Kommissionen anser att den kan använda sig av de berörda företagens omsättning inom gemenskapen med stöd av det utrymme för skönsmässig bedömning som den tilldelats enligt artikel 15.2 i förordning nr 17.

295 Vad gäller de förmildrande omständigheter som sökanden har åberopat, har kommissionen gjort gällande att varken sökandens beslut att öka sin produktionskapacitet till följd av en ökad efterfrågan eller sökandens påstådda aggressiva exportpolitik kan anses vara oförenliga med överenskommelsens avsikter eller sökandens aktiva deltagande i denna.

296 Kommissionen anser sig ha gjort en riktig bedömning av den roll som sökanden hade i överenskommelsen när den inte placerade sökanden i kategorin "huvudmän". Vidare anser sig kommissionen ha gjort en riktig bedömning av sökandens ageranden i förhållande till artikel 85.1.

297 Vad gäller sökandens påstående att det utgör en förmildrande omständighet att informationsutbyte aldrig tidigare har ansetts utgöra en överträdelse, har kommissionen påpekat att ett system för informationsutbyte som använts som stödfunktion för en överenskommelse inte kan anses vara en ny överträdelse av konkurrensrätten.

298 Kommissionen har bestritt att det på grund av situationen inom den aktuella sektorn är befogat att nedsätta bötesbeloppet. Vidare är den inte skyldig att ta hänsyn till företagens finansiella situation vid fastställandet av böterna (domstolens dom av den 8 november 1983 i de förenade målen 96/82—102/82, 104/82, 105/82, 108/82 och 110/82, IAZ m. fl. mot kommissionen, REG 1983, s. 3369, punkt 55).

299 Vad gäller sökandens påstående att den endast är ett mindre företag, har kommissionen hävdat att den har tagit hänsyn till denna omständighet, eftersom den har tagit hänsyn till varje företags storlek inom sektorn vid fastställandet av böterna (punkt 169 i övervägandena i beslutet).

300 Vad slutligen gäller påståendet att det saknades åtgärder som syftade till att kontrollera genomförandet av den påstådda överenskommelsen, framgår det av punkterna 82 och 136 i övervägandena i beslutet att överenskommelsens medlemmar inom JMC ägnade sig åt uppföljning av initiativ angående priser, försäljning och orderstock, vilket gjorde det möjligt för överenskommelsens medlemmar att kontrollera och disciplinera de företag som inte rättade sig efter det överenskomna agerandet.

301 Kommissionen anser därför att denna grund inte kan godtas. Den har även begärt att förstainstansrätten inom ramen för sin fulla prövningsrätt skall höja sökandenas böter med minst en tredjedel. Denna andel motsvarar den reduktion av böterna som sökanden beviljades med motiveringen ett den i sitt svar på meddelandet om anmärkningar inte bestred de huvudsakliga påståenden om de faktiska omständigheterna som kommissionen stödde sig på. Eftersom sökanden har bestritt alla aspekter av överenskommelsen vid förstainstansrätten, förutom att den deltog i vissa möten, är det i realiteten inte längre befogat med en reduktion i sökandens fall.

Förstainstansrättens bedömning

302 Det har redan konstaterats att den portugisiska, den grekiska, den irländska och den spanska marknaden avsågs i beslutet och att kommissionen därför inte gjorde en felaktig bedömning när den vid fastställandet av böternas storlek tog hänsyn till den omsättning som varje företag hade på gemenskapens kartongmarknad år 1990, inbegripet de aktuella nationella marknaderna (se ovan punkt 267).

303 De tre första omständigheter som sökanden har hänvisat till — det vill säga hur sökanden förhöll sig till överenskommelsen, det faktum att sökanden endast deltog i begränsad utsträckning eller var passiv i PG Paperboards organ och det faktum att sökanden inte genomförde de prishöjningar som överenskommits i PG Paperboard — avser alla att bestrida kommissionens bedömning av den roll som sökanden hade i överenskommelsen.

304 I detta hänseende har kommissionen fastslagit att sökanden, i och med att den deltog i JMC:s möten, deltog i prissamverkan och i samverkan kring driftstopp under perioden februari 1989 till april 1991. Som redan har konstaterats är det inte befogat att nedsätta sökandens böter på grund av att den överträdelse som sökanden har gjort sig skyldig till inte omfattar en samverkan kring marknadsandelar.

305 I förevarande fall kan sökanden inte påstå att den har haft en mindre aktiv roll inom överenskommelsen än företag som ansågs vara "ordinarie medlemmar" i denna. Det framgår nämligen av tabell 4 fogad till beslutet att sökanden regelbundet deltog i JMC:s möten under perioden februari 1989 till april 1991.

306 Det faktum att ett företag, vars deltagande i en prissamverkan tillsammans med sina konkurrenter har fastställts, inte har agerat på marknaden på det sätt som det kommit överens om med sina konkurrenter utgör dessutom inte nödvändigtvis en förmildrande omständighet vid fastställandet av bötesbeloppets storlek. Ett företag som trots samverkan med sina konkurrenter för en mer eller mindre oberoende politik på marknaden kan helt enkelt försöka att utnyttja överenskommelsen för egen vinning.

307 I förevarande fall är det inte med stöd av de uppgifter som sökanden har hänvisat till möjligt att fastslå att sökandens verkliga agerande på marknaden motverkade den konstaterade överträdelsens konkurrensbegränsande verkan. I synnerhet har sökanden i sitt svar på meddelandet om anmärkningar gjort gällande att den inte meddelat sina kunder att den hade för avsikt att höja sina priser, utan att den endast hade lämnat ut nya priser till sina agenter för att de skulle använda sig av dessa vid enskilda prisförhandlingar med kunder. Sökanden har på denna punkt hänvisat till olika diagram (s. 37 och 39 i sitt svar på meddelandet om anmärkningar) av vilka det enligt sökanden framgår att de erhållna priserna var lägre än vad som begärts och att den hade lyckats öka sina marknadsandelar på flera exportmarknader.

308 Kommissionen har emellertid medgett i beslutet att transaktionspriserna inte alltid var identiska med de tillkännagivna priserna. Kommissionen påpekar bland annat följande: "Även om samtliga tillverkare var ense om att genomföra hela höjningen, kunde möjligheten att kunderna bytte till en billigare kvalitet eller produkt medföra att vissa tillverkare gjorde eftergifter för sina fasta kunder vad beträffar tidpunkten för höjningarna eller genom att ge kunderna extraförmåner i form av mängdrabatter, för att på så vis förmå dem att godta hela grundprishöjningen. Det var därför ofrånkomligt att det tog viss tid innan prishöjningarna slog igenom" (punkt 101 sjätte stycket i övervägandena). Följaktligen har sökanden inte visat att dess transaktionspriser skilde sig i väsentlig omfattning från de priser som tillämpats av övriga deltagare i den konstaterade överenskommelsen.

309 Det skall vidare betonas att sökanden inte har påstått att de övriga företagen i överenskommelsen utövade påtryckningar gentemot sökanden. Sökanden har inte heller gjort gällande att den offentligt tog avstånd från de beslut om prishöjningar som fattades vid de möten den deltog i.

310 Under dessa omständigheter gjorde kommissionen en riktig bedömning när den inte ansåg att sökandens agerande, som påstås avvika från vad som avtalats inom PG Paperboard, utgjorde en förmildrande omständighet.

311 Sökanden kan för övrigt inte göra gällande att den inte hade för avsikt att göra sig skyldig till överträdelsen. Det skall erinras om att sökanden, mot bakgrund av de fastslagna beteendenas art, inte har kunnat vara omedveten om att de syftade till att begränsa konkurrensen (se ovan punkterna 277 och 278).

312 Sökanden har även påstått att det är första gången ett informationsutbyte har ansetts utgöra en överträdelse av konkurrensreglerna.

313 Det skall emellertid erinras om att enligt artikel 1 i beslutet har de företag som avses i denna artikel åsidosatt artikel 85.1 i fördraget genom att delta i ett avtal och ett samordnat förfarande genom vilka företagen bland annat "utbytte information om leveranser, priser, driftstopp, orderstock och kapacitetsutnyttjandegrad för att främja ovannämnda åtgärder", det vill säga en prissamverkan, en samverkan kring marknadsandelar och en samverkan kring driftstopp.

314 Kommissionen har således endast ansett informationsutbytet strida mot artikel 85.1 i fördraget i egenskap av stöd för den fastslagna överenskommelsen. Sökandens argument är följaktligen ogrundat.

315 Sökanden har för övrigt inte visat att kartongsektorn befann sig i en sådan krissituation under den period som omfattas av beslutet att det är befogat att nedsätta bötesbeloppet.

316 Sökanden kan inte göra gällande att dess ekonomiska underskott borde ha ansetts utgöra en förmildrande omständighet. Godtagandet av en sådan skyldighet skulle medföra att de företag som var minst anpassade till marknadsvillkoren gavs en oberättigad konkurrensfördel (domen i ovannämnda målet IAZ m. fl. mot kommissionen, punkt 55).

317 Vad gäller sökandens påstående att den endast är ett mindre företag, skall det konstateras att kommissionen har beaktat denna omständighet, eftersom den vid fastställandet av bötesbeloppet baserade sig på varje företags omsättning på gemenskapens kartongmarknad år 1990.

318 Vad gäller den sista omständighet som sökanden har hänvisat till — det vill säga avsaknaden av kontrollåtgärder i syfte att genomföra överenskommelsen — skall det betonas att även om det kan utgöra en försvårande omständighet att sådana kontrollåtgärder föreligger, innebär inte detta i sig att det utgör en förmildrande omständighet att sådana inte föreligger. Sökanden har för övrigt själv hänvisat till punkt 136 i övervägandena i beslutet i vilken det anges (sista stycket) att "det framgår emellertid tydligt av handlingarna att genomförandet av prisinitiativen var föremål för noggrann övervakning och att varje underlåtenhet medförde diskussioner i JMC där de marknadsledande företagen utövade påtryckningar på de föregivna 'eftersläntrarna' för att de skulle stödja prishöjningarna ...". Eftersom sökan-

den inte har bestritt riktigheten av detta påstående, finns det ingen anledning att anse att kommissionen skulle ha kunnat beakta avsaknaden av kontrollåtgärder i syfte att genomföra överenskommelsen som en förmildrande omständighet.

319 Vad slutligen gäller kommissionens begäran att förstainstansrätten skall höja de ålagda böterna, räcker det att konstatera att kommissionen, på fråga från förstainstansrätten under sammanträdet, inte har kunnat redogöra för vilka omständigheter sökanden bestred i sina inlagor som den inte bestred i svaret på meddelandet om anmärkningar. Med hänsyn till detta konstaterande kan kommissionens begäran inte bifallas.

320 Av vad ovan anförts följer att sökandens grund inte kan godtas och att förstainstansrätten inte kan bifalla kommissionens begäran att bötesbeloppet skall höjas.

E — *Huruvida likabehandlingsprincipen har åsidosatts*

Den första delgrunden: Huruvida kommissionen har tagit hänsyn till värdeminskningen av den spanska pesetan

Parternas argument

321 Sökanden har påstått att personer som befinner sig i samma situation har diskriminerats i förhållande till varandra, eftersom kommissionen inte har tagit hänsyn till att vissa europeiska valutor, i förevarande fall den spanska pesetan, har devalverats.

322 Mellan januari 1991 och juli 1994 devalverades den spanska pesetan i stor utsträckning i förhållande till ecun. Växelkursen mellan PTA och ecu var i juli 1990 127,29 PTA för en ecu medan den i juli 1994 var 157,32 PTA för en ecu. Den ekonomiska betydelsen av att böterna skall betalas i ecu är således proportionellt sett mycket större för de företag som till största delen säljer sina produkter i de valutor som devalverats i förhållande till ecun.

323 I ärenden där företag bestraffas kollektivt skall skillnaderna mellan de böter som åläggs företagen vara berättigade av objektiva skäl som kan hänföras till varje företags inställning och/eller subjektiva agerande. I förevarande fall rättfärdigas i beslutet inte den faktiska diskriminering som följer av att böterna fastställs i ecu. Kommissionen har således varit oaktsam och åsidosatt likabehandlingsprincipen.

324 Kommissionen har vid fastställandet av böterna räknat ut hur stor omsättning företaget hade i ecu under referensåret, det vill säga räkenskapsåret 1990, och därvid använt den genomsnittliga växelkursen under det året. Sedan har kommissionen räknat ut bötesbeloppet med tillämpning av den i förväg fastslagna procentsatsen som i sökandens fall var fastställd till 7,5 procent. Denna procentsats reducerades med 33,3 procent med motiveringen att sökanden inte hade bestritt riktigheten av de faktiska omständigheterna och sedan med ytterligare en procent för att ta hänsyn till att sökanden endast hade deltagit i överträdelsen under en kort tid. Sökanden har gjort gällande att den i nationell valuta i dag måste betala 275 miljoner PTA för att betala böterna. Om kommissionen i stället hade använt sig av den nuvarande växelkursen när den räknade om omsättningen på sökandens kartongförsäljning inom gemenskapen år 1990 till ecu, skulle böterna ha uppgått till 1,42 miljoner ecu, det vill säga ungefär 225 miljoner PTA enligt nuvarande växelkurs. Sökandens böter har därför höjts med 50 miljoner PTA.

325 Kommissionens påstående att det är nödvändigt att räkna om två företags omsättning i olika valutor till ecu i syfte att jämföra dem och i syfte att säkerställa att företagen behandlas lika saknar helt och hållet grund. Det är inte nödvändigt att

räkna om företagens omsättning till ecu för att likabehandlingsprincipen skall respekteras, eftersom denna princip respekteras om — för det fall två företag har gjort sig skyldiga till en lika allvarlig överträdelse under lika lång tid — samma procentsats tillämpas på de två företagens omsättningar under samma räkenskapsår. Denna slutsats motsägs inte av domen i ovannämnda målet Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen.

326 Den diskriminering som har uppkommit på grund av kommissionens agerande beror ursprungligen på att böterna fastställts i ecu, vilket strider mot domstolens rättspraxis enligt vilken det inte nödvändigt att räkna om böterna till ecu. En sådan omräkning krävs inte enligt primärrätten eller sekundärrätten och den är inte nödvändig av ekonomiska skäl (domstolens dom av den 9 mars 1977 i de förenade målen 41/73, 43/73 och 44/73 — tolkning, Société anonyme générale sucrière m. fl. mot kommissionen, REG 1977, s. 445, punkterna 12—15, 25 och 26). I förslaget till avgörande till den domen påpekade generaladvokaten Warner att kommissionen måste ta hänsyn till de faktiska valutakurserna när böterna beräknas i ecu för att inte oönskade snedvridningar skall uppkomma. Generaladvokaten uppgav att kommissionen först skall bestämma i vilken valuta böterna skall fastställas och sedan fastställa ett lämpligt belopp med hänsyn till denna valutas verkliga värde.

327 Domstolen har inom andra områden förordat att gemenskapens tjänstemän som är bosatta i olika länder skall ersättas för sjukvårdskostnader i nationell valuta för att undvika inbördes diskriminering dem emellan (dom av den 13 februari 1980 i mål 256/78, Misenta mot kommissionen, REG 1980, s. 219). Domstolen har kontrollerat att icke-diskrimineringsprincipen respekteras i tvister som avser verkningarna av valutakursförändringar, bland annat inom områdena för den gemensamma handelspolitiken (domstolens dom av den 3 juni 1980 i mål 135/79, Gedelfi Großeinkauf, REG 1980, s. 1713, och av den 3 februari 1982 i mål 248/80, Gebrüder Gluntz, REG 1982, s. 197) och för den gemensamma jordbrukspolitiken (domstolens dom av den 3 juli 1985 i mål 39/84, Maizena m. fl., REG 1985, s. 2115 och av den 3 oktober 1985 i mål 46/84, Nordgetreide, REG 1985, s. 3127).

328 Enligt förordning nr 17 krävs inte att de böter som föreskrivs i artikel 15.2 vare sig skall beräknas eller fastställas i ecu. Genom att det finns möjlighet att ålägga böter

på upp till 10 procent av föregående räkenskapsårs omsättning för det företag som gjort sig skyldigt till överträdelsen, är det tydligt att det i förordningen föreskrivs ett samband mellan bötesbeloppet och den vinst som företaget har gjort till följd av överträdelsen. Denna vinst återspeglas i princip i den förverkligade omsättningen, vilken beräknas i nationell valuta och inte i ecu.

329 Slutligen är det inte praktiskt att använda sig av ecu. Böterna skall nämligen betalas i nationell valuta och om detta inte sker begär kommissionen indrivning i nationell valuta.

330 Kommissionen anser att när böter åläggs företag som är etablerade i olika medlemsstater och vars omsättning i uttrycks i olika valutor, är det enligt likabehandlingsprincipen nödvändigt att böterna skall kunna jämföras sinsemellan. Det enda sättet att jämföra olika valutor är att räkna om dem till en och samma valuta, i förevarande fall ecu. Domstolen har fastställt att böterna skall vara jämförbara. Den har nämligen fastslagit att i den mån det är nödvändigt att ta hänsyn till omsättningen hos företag som deltagit i samma överträdelse för att fastställa förhållandet mellan de böter som skall åläggas, måste den relevanta tidsperioden avgränsas, så att de siffror avseende respektive omsättning som erhålls är så jämförbara som möjligt (domen i ovannämnda målet Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen, punkt 122).

331 I förevarande fall är kommissionens val, det vill säga att beräkna böterna med hänvisning till omsättningen år 1990 omräknad till ecu enligt en genomsnittlig växelkurs år 1990, helt och hållet befogat. Kommissionen har sedan länge använt sig av denna metod, vilken gemenskapsdomstolarna inte har haft några invändningar emot, och den återspeglar dessutom precis vilka eventuella vinster som har uppkommit till följd av överträdelsen (domstolens dom av den 23 februari 1994 i de förenade målen T-39/92 och T-40/92, CB och Europay mot kommissionen, REG 1994, s. II-49).

332 Vad gäller domen i ovannämnda målet Société anonyme générale sucrière m. fl. mot kommissionen avser denna dom ett särskilt fall och kan därför inte åberopas till stöd för sökandens påståenden. Det framgår av denna dom, om den tolkas mot bakgrund av dess faktiska sammanhang, att kommissionen måste fastställa böterna i ecu och att tidpunkten och den betalade banken är avgörande för valutan och valutakursen.

333 Slutligen är det tack vare ecuns stabilitet möjligt att undvika diskriminering mellan företag på grund av valutakursförändringar om ecu används för att beräkna och fastställa bötesbeloppet. Detta system gör det möjligt för kommissionen försäkra sig om att böterna motsvarar en viss procentsats av det verkliga värdet på ett företags omsättning under det fastställda referensåret.

Förstainstansrättens bedömning

334 I artikel 4 i beslutet föreskrivs att de ålagda böterna skall betalas i ecu.

335 Det kan påpekas att det inte finns något som hindrar kommissionen från att uttrycka böterna i ecu, vilket är en myntenhet som kan omräknas i nationell valuta. Detta underlättar dessutom för företagen att jämföra de ålagda bötesbeloppen. Den omständigheten att ecun kan omräknas i nationell valuta skiljer den även från de "beräkningsenheter" som nämns i artikel 15.2 i förordning nr 17. Domstolen har med avseende på dessa beräkningsenheter uttryckligen medgett att, eftersom dessa enheter inte utgör en betalningsvaluta, bötesbeloppet måste uttryckas i nationell valuta (domen i det ovannämnda målet Société anonyme générale sucrière m. fl. mot kommissionen, punkt 15).

336 Sökandens kritik av lagligheten av kommissionens metod att räkna om företagens aktuella årsomsättningar i ecu enligt den genomsnittliga växelkursen för samma år (1990) kan inte godtas.

337 För det första skall kommissionen normalt tillämpa en enda och samma metod för att beräkna de böter som åläggs företag som har deltagit i en och samma överträdelse (se domen i det ovannämnda målet Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen, punkt 122).

338 För att kunna jämföra de olika uppgifter om omsättningar som har meddelats i respektive nationell valuta av de berörda företagen skall kommissionen vidare omräkna årsomsättningarna i en och samma myntenhet. Eftersom värdet av ecun fastställs i förhållande till varje medlemsstats valuta var det riktigt av kommissionen att omräkna varje företags årsomsättning i ecu.

339 Det var likaledes riktigt av kommissionen att grunda sig på omsättningen från referensåret (1990) och att omräkna denna omsättning i ecu på grundval av den genomsnittliga växelkursen för detta år. För det första har beaktandet av varje företags omsättning under referensåret, närmare bestämt det sista helår under vilket överträdelsen pågick, gjort det möjligt för kommissionen att bedöma varje företags storlek och ekonomiska styrka samt omfattningen av den överträdelse som vart och ett av dessa företag gjort sig skyldigt till. Samtliga dessa omständigheter var relevanta för bedömningen av hur allvarlig den överträdelse var som vart och ett av dessa företag gjort sig skyldigt till (se domen i det ovannämnda målet Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen, punkterna 120 och 121). För det andra har kommissionen, genom att använda sig av den genomsnittliga växelkursen för referensåret vid omräkningen av de aktuella omsättningarna i ecu, kunnat undvika att eventuella valutakursförändringar som inträffat efter det att överträdelsen upphört påverkade bedömningen av företagens storlek och ekonomiska styrka och omfattningen av den överträdelse som vart och ett av dessa företag gjort sig skyldigt till samt följaktligen även bedömningen av hur allvarlig överträdelsen skulle anses vara. Bedömningen av hur allvarlig överträdelsen är skall

nämligen grundas på det verkliga ekonomiska läget vid den tid då överträdelsen begicks.

340 Argumentet att omsättningen för referensåret borde ha omräknats i ecu på grundval av den växelkurs som gällde då beslutet antogs kan följaktligen inte godtas. Metoden att beräkna böterna på grundval av den genomsnittliga växelkursen för referensåret gör att det går att undvika de oberäkneliga effekterna av förändringar av de nationella valutornas verkliga värden som kan inträffa, och som faktiskt i föreliggande fall även inträffade, mellan referensåret och det år då beslutet antogs. Om denna metod innebär att ett bestämt företag skall betala ett belopp uttryckt i nationell valuta som är nominellt högre eller lägre än det belopp som skulle ha betalats för det fall den växelkurs hade tillämpats som gällde då beslutet antogs, är detta inget annat än en logisk följd av förändringarna i de olika nationella valutornas verkliga värde.

341 Det kan tilläggas att flera av de företag som var mottagare av beslutet innehar kartongfabriker i mer än ett land (se punkterna 7, 8 och 11 i övervägandena i beslutet). Vidare bedriver de företag som var mottagare av beslutet i allmänhet verksamhet i mer än en medlemsstat genom lokala representanter. De genomför följaktligen transaktioner i flera olika nationella valutor. Mer än en tredjedel av sökandens egen omsättning härrör från exportmarknaderna. Då överträdelser av artikel 85.1 i fördraget beivras i ett beslut såsom det omtvistade beslutet, och då de företag som är mottagare av beslutet i allmänhet bedriver verksamhet i flera medlemsstater, utgörs omsättningen för referensåret — omräknad i ecu i enlighet med den genomsnittliga växelkursen för detta år — av de sammanlagda omsättningarna i varje land där företaget är verksamt. Omsättningen avspeglar således klart de berörda företagens ekonomiska situation under referensåret.

342 Talan kan följaktligen inte bifallas på den första delgrunden.

Den andra delgrunden: Huruvida bötesnivån är högre än vad som fastställts av kommissionen i liknande fall

Parternas argument

343 Sökanden har gjort gällande att kommissionen måste respektera likhetsprincipen vad gäller nivån på de böter som ålagts i tidigare liknande mål, såsom kommissionen själv har medgivit (skriftlig fråga nr 2296/85, EGT 1986, C 123, s. 26).

344 I förevarande fall har likabehandlingsprincipen åsidosatts, eftersom den procentsats av omsättningen som har använts för att fastställa böterna uppgår till 9 procent för de företag som ansågs vara överenskommelsens huvudansvariga. Denna bötesnivå är avsevärt högre än i tidigare likande beslut (bland annat kommissionens beslut 89/515/EEG av den 2 augusti 1989, angående ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EEG-fördraget, IV/31.553 — Armeringsjärn, EGT L 260, s. 1, och kommissionens beslut 94/215/EKSG av den 16 februari 1994, angående ett förfarande för tillämpning av artikel 65 i EKSG-fördraget avseende avtal och samordnade förfaranden mellan Europas tillverkare av balkar, EGT L 116, s. 1). I synnerhet har sökanden påpekat att kommissionen, under mindre än fem månader år 1994, har antagit två helt olika beslut angående samma typ av paneuropeiska överenskommelse, utan att verkligen motivera varför den ändrat åsikt. Det finns således anledning att fastställa att det har förekommit diskriminering eller olika behandling i jämförbara situationer.

345 Kommissionen kan inte utnyttja sitt utrymme för skönsmässig bedömning för att allvarligt åsidosätta likabehandlingsprincipen.

346 Även om domstolen anser att kommissionen när som helst måste kunna anpassa bötesnivån till de behov som uppkommer i konkurrenspolitiken för att gemenska-

pens konkurrensregler skall tillämpas på ett korrekt sätt, innebär inte detta att kommissionen är behörig att höja och sänka den allmänna bötesnivån från en överträdelse till en annan utan att ange objektiva skäl till detta.

347 Med hänvisning till kommissionens beslut 94/815/EG av den 30 november 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget (IV/33.126 och 33.322 — cement, EGT L 343, s. 1), anser sökanden slutligen att kommissionen i detta fall uppenbart har åsidosatt likabehandlingsprincipen och att den samlade procentsats av omsättningen som har använts för att fastställa bötesbeloppet är uppenbart oproportionerlig.

348 Kommissionen anser att bötesnivån är helt och hållet berättigad med hänsyn till hur allvarlig överträdelsen var, hur omfattande det geografiska området var och hur länge överträdelsen pågått.

Förstainstansrättens bedömning

349 Enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 får kommissionen besluta om att ålägga varje företag som uppsåtligen eller av oaktsamhet har deltagit i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget böter om lägst ettusen ecu och högst en miljon ecu, eller ett högre belopp som dock inte får överstiga tio procent av föregående räkenskapsårs omsättning för varje företag som deltagit i överträdelsen. När bötesbeloppet fastställs skall hänsyn tas både till hur allvarlig överträdelsen är och hur länge den pågått. Såsom framgår av domstolens rättspraxis skall frågan om hur allvarlig överträdelsen är avgöras med beaktande av ett stort antal omständigheter, såsom i synnerhet de särskilda omständigheterna i målet, dess kontext och böternas avskräckande verkan, utan att det har fastställts någon tvingande eller uttömmande förteckning över de kriterier som absolut skall tas i beaktande (beslutet i ovannämnda målet SPO m. fl. mot kommissionen, punkt 54).

350 Kommissionen har i föreliggande fall fastställt den allmänna bötesnivån med beaktande av hur länge överträdelsen pågått (punkt 167 i övervägandena i beslutet) samt med beaktande av följande omständigheter (punkt 168 i övervägandena):

"— Samverkan kring prisfastställelse och uppdelning av marknaden utgör i sig allvarliga konkurrensbegränsande åtgärder.

— Överenskommelsen gällde för i stort sett hela gemenskapens område.

— Gemenskapsmarknaden för kartong är en betydelsefull ekonomisk sektor som varje år uppgår till omkring 2,5 miljarder ecu.

— De företag som deltog i överträdelsen täcker praktiskt taget hela marknaden.

— Överenskommelsen har fungerat i form av ett system för regelbundna, institutionaliserade möten som syftat till att detaljreglera kartongmarknaden inom gemenskapen.

— Sinnrika åtgärder har vidtagits för att dölja samverkans verkliga natur och omfattning (avsaknaden av officiella protokoll eller dokumentation från PWG:s och JMC:s möten, deltagarna uppmanades att inte föra anteckningar, tidpunkten och ordningsföljden för tillkännagivandena om prishöjningarna bestämdes så att man skulle kunna hävda att dessa höjningar endast 'följde på andra höjningar' osv.).

— Överenskommelsens syften har i hög grad uppnåtts."

351 Det är klarlagt att böter på en grundnivå om 9 procent eller 7,5 procent av omsättningen på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990 för vart och ett av de företag

som var mottagare av beslutet har ålagts de företag som har ansetts som "huvudmän" för överenskommelsen respektive de övriga företagen.

352 Det finns anledning framhålla, för det första, att kommissionen vid sin bedömning av den allmänna bötesnivån kan beakta att uppenbara överträdelser av gemenskapens konkurrensregler fortfarande är förhållandevis vanligt förekommande och att kommissionen därför har rätt att höja bötesnivån när den anser att det är nödvändigt att förstärka böternas avskräckande verkan. Följaktligen kan den omständigheten att kommissionen tidigare har tillämpat en viss bötesnivå för vissa typer av överträdelser inte medföra att kommissionen inte skulle kunna höja denna nivå inom de gränser som föreskrivits i förordning nr 17, om detta visar sig nödvändigt för att gemenskapens konkurrenspolitik skall kunna säkerställas (se bland annat domen i ovannämnda målet Musique Diffusion française m. fl. mot kommissionen, punkt 105—108, och förstainstansrättens dom av den 10 mars 1992 i mål T-13/89, ICI mot kommissionen, REG 1992, s. II-1021, punkt 385; svensk specialutgåva, häfte 12).

353 För det andra har kommissionen med rätta hävdat vid sammanträdet att på grund av de särskilda omständigheterna i föreliggande fall kan ingen direkt jämförelse göras mellan den allmänna bötesnivån i det aktuella beslutet och den bötesnivå som kommissionen har tillämpat i sin tidigare beslutspraxis, och i synnerhet i kommissionens beslut 86/398/EEG av den 23 april 1986 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EEG-fördraget (IV/31.149 — Polypropylen, EGT L 230, s. 1, nedan kallat Polypropylenbeslutet), som kommissionen själv anser vara det ärende som närmast kan jämföras med det aktuella fallet. I motsats till ärendet som gav upphov till Polypropylenbeslutet har emellertid ingen förmildrande omständighet beaktats i föreliggande fall vid fastställandet av den allmänna bötesnivån. Som förstainstansrätten emellertid redan har konstaterat har företagen vidtagit sinnrika åtgärder för att dölja överträdelsens existens, vilket anses som en särskilt allvarlig aspekt av överträdelsen och som särskiljer denna från tidigare överträdelser som konstaterats av kommissionen.

354 För det tredje skall det framhållas att överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget dels pågick under lång tid, dels var av uppenbar beskaffenhet. Dessutom begicks den trots att kommissionens tidigare beslutspraxis, och i synnerhet Polypropylenbeslutet, borde ha utgjort ett varnande exempel.

355 Mot bakgrund av dessa omständigheter kan det anses att de kriterier som anges i punkt 168 i övervägandena i beslutet gör den allmänna bötesnivå som fastställts av kommissionen berättigad.

356 Slutligen har kommissionen, när den i föreliggande fall fastställde den allmänna bötesnivån, inte avvikit från sin tidigare beslutspraxis på ett sådant sätt att den borde ha lämnat en utförligare motivering av sin bedömning av hur allvarlig överträdelsen var (se bland annat domen i ovannämnda målet Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique m. fl. mot kommissionen, punkt 31).

357 Talan kan således inte heller bifallas på den andra delgrunden.

358 Av vad ovan anförts följer att grunden skall ogillas i sin helhet.

F — *Huruvida proportionalitetsprincipen har åsidosatts*

359 Sökanden har gjort gällande att proportionalitetsprincipen har åsidosatts i förevarande fall, eftersom den krissituation som för närvarande råder inom sektorn inte på något sätt beaktades när påföljden fastställdes. Så är även fallet på grund av att

företagen har särbehandlats i detta mål jämfört med hur företagen har behandlats i liknande förfaranden vid kommissionen.

360 I kommissionens beslut 92/163/EEG av den 24 juli 1991 om ett förfarande för tillämpning av artikel 86 i EEG-fördraget (IV/31.043 — Tetra Pak II, EGT L 72, 1992, s. 1) ålades företaget Tetra Pak böter motsvarande 2,2 procent av försäljningsvolymen på grund av en särskilt allvarlig och långvarig överträdelse. Dessa böter var avsevärt lägre än sökandens böter, trots att den överträdelse som sökanden anses ha gjort sig skyldig till inte alls var lika allvarlig och inte pågick lika länge som den överträdelse som Tetra Pak hade gjort sig skyldig till.

361 Att proportionalitetsprincipen har åsidosatts på ett uppenbart sätt framgår enligt sökanden även av att den procentsats som tillämpats på överenskommelsens "huvudmän" är oproportionerlig i förhållande till den procentsats som tillämpats på överenskommelsens "ordinarie medlemmar".

362 Det skall påpekas att sökanden inte har visat att kartongsektorn för närvarande befinner sig i kris. Sökanden har inte heller förklarat varför hänsyn skall tas till en sådan omständighet, om den skulle föreligga, vid fastställandet av böternas storlek.

363 I övrigt har sökanden till stöd för denna grund endast upprepat argument som åberopats till stöd för andra grunder till stöd för yrkandet att böterna skall upphävas eller nedsättas.

364 Eftersom dessa argument inte har kunnat godtas, kan talan inte bifallas på denna grund.

365 Av vad anförts följer att artikel 1 i beslutet skall ogiltigförklaras med avseende på sökanden i den mån det i denna artikel fastslås att sökanden deltog i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget före februari 1989. Vidare skall med avseende på sökanden artikel 1 åttonde strecksatsen i beslutet ogiltigförklaras, enligt vilken sökanden deltog i ett avtal och ett samordnat förfarande som innebar att deltagarna "enades om att bibehålla de största tillverkarnas marknadsandelar på konstanta nivåer, men med möjlighet till vissa ändringar".

366 Vad gäller bötesbeloppets storlek finns det skäl att beakta den omständigheten att sökanden endast kan anses ha gjort sig skyldig till en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget under perioden februari 1989 till april 1991. Däremot kan, som redan har konstaterats (se ovan punkt 269 och följande punkter), det faktum att den överträdelse som sökanden har gjort sig skyldig till inte omfattar samverkan kring marknadsandelar inte berättiga att de ålagda böterna nedsätts.

367 Eftersom ingen av de övriga grunder som sökanden har åberopat till stöd för sitt yrkande om upphävande eller nedsättning av böterna kan godtas, fastställer förstainstansrätten inom ramen för sin fulla prövningsrätt detta bötesbelopp till 1 200 000 ecu.

368 Talan ogillas i övrigt.

Rättegångskostnader

369 Enligt artikel 87.3 i rättegångsreglerna kan förstainstansrätten, om parterna ömsom tappar målet på en eller flera punkter, besluta att kostnaderna skall delas eller att vardera parten skall bära sin kostnad. Eftersom talan endast delvis har vunnit bifall,

beslutar förstainstansrätten, efter en skälighetsbedömning av omständigheterna i målet, att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad.

370 Sökanden har yrkat att kommissionen skall ersätta rättegångskostnaderna, inbegripet kostnader och räntor för upprättande av en bankgaranti eller för eventuell betalning av böterna. Det framgår dock av fast rättspraxis att kostnader för upprättande av bankgaranti i syfte att förhindra verkställighet av beslutet inte utgör kostnader som parterna haft med anledning av förfarandet i den mening som avses i artikel 91 b i rättegångsreglerna (se domstolens beslut av den 20 november 1987 i mål 183/83, Krupp mot kommissionen, REG 1987, s. 4611, punkt 10, och förstainstansrättens dom av den 14 juli 1994 i mål T-77/92, Parker Pen mot kommissionen, REG 1994, s. II-549, punkt 101). Detsamma gäller beträffande kostnader som uppkommit på grund av en eventuell betalning av böterna.

På dessa grunder beslutar

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN

(tredje avdelningen i utökad sammansättning)

följande dom:

1) Artikel 1 i kommissionens beslut 94/601/EG av den 13 juli 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget, IV/C/33.833 — kartong, ogiltigförklaras med avseende på sökanden i den mån det där fastställs att sökanden har deltagit i en överträdelse före februari 1989.

2) Artikel 1 åttonde strecksatsen i beslut 94/601 ogiltigförklaras med avseende på sökanden.

3) Det bötesbelopp som åläggs sökanden enligt artikel 3 i beslut 94/601 fastställs till 1 200 000 ecu.

4) Talan ogillas i övrigt.

5) Vardera parten skall bära sin rättegångskostnad.

Vesterdorf Briët Lindh

Potocki Cooke

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 14 maj 1998.

H. Jung B. Vesterdorf

Justitiesekreterare Ordförande

Innehåll

Bakgrund ..... II - 1885

Förfarande ..... II - 1892

Parternas yrkanden ..... II - 1893

Yrkandet om ogiltigförklaring av beslutet ..... II - 1894

A — Huruvida sökandens rätt till rättegång vid en oavhängig och opartisk domstol har åsidosatts ..... II - 1894

Parternas argument ..... II - 1894

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1900

B — Huruvida rätten till försvar har åsidosatts ..... II - 1902

Parternas argument ..... II - 1902

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1906

C — Huruvida artikel 190 i fördraget har åsidosatts ..... II - 1913

Parternas argument ..... II - 1913

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1914

D — Huruvida kommissionens bedömning att sökanden har överträtt artikel 85.1 i fördraget är felaktig ..... II - 1915

Parternas argument ..... II - 1915

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1921

De tre första delgrunderna: Huruvida sökanden deltog i den överträdelse som fastslås i artikel 1 i beslutet ..... II - 1921

1. Perioden mars 1988 till februari 1989 ..... II - 1922

a) Sökandens deltagande i vissa av PC:s möten ..... II - 1923

b) Sökandens deltagande i ett möte med COE ..... II - 1927

c) Sökandens verkliga agerande i prisfrågor ..... II - 1930

d) Slutsats angående den ifrågavarande perioden ..... II - 1931

2. Perioden februari 1989 till april 1991 ..... II - 1931

a) Huruvida sökanden deltog i en prissamverkan ..... II - 1932

b) Huruvida sökanden deltog i en samverkan kring driftstopp ..... II - 1936

c) Huruvida sökanden deltog i en samverkan kring marknadsandelar .. II - 1943

d) Huruvida sökanden deltog i en gemensam konkurrensbegränsande branschplan ..... II - 1946

e) Slutsats angående perioden februari 1989 till april 1991 ..... II - 1947

Den fjärde delgrunden: Huruvida kommissionen har definierat den relevanta geografiska marknaden ..... II - 1947

Begäran om upphävande av böterna eller nedsättning av bötesbeloppet ..... II - 1949

A — Huruvida kommissionen har åsidosatt artikel 190 i fördraget i fråga om böterna . II - 1949

Parternas argument ..... II - 1949

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1951

B — Huruvida kommissionen har gjort en oriktig bedömning av de i beslutet angivna kriterierna för fastställande av bötesbeloppet ..... II - 1955

Parternas argument ..... II - 1955

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1957

C — Huruvida sökanden uppsåtligen eller av oaktsamhet har gjort sig skyldig till överträdelsen ..... II - 1960

D — Huruvida böterna har beräknats på ett korrekt sätt ..... II - 1961

Parternas argument ..... II - 1961

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1966

E — Huruvida likabehandlingsprincipen har åsidosatts ..... II - 1970

Den första delgrunden: Huruvida kommissionen har tagit hänsyn till värdeminskningen av den spanska pesetan ..... II - 1970

Parternas argument ..... II - 1970

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1974

Den andra delgrunden: Huruvida bötesnivån är högre än vad som fastställts av kommissionen i liknande fall ..... II - 1977

Parternas argument ..... II - 1977

Förstainstansrättens bedömning ..... II - 1978

F — Huruvida proportionalitetsprincipen har åsidosatts ..... II - 1981

Rättegångskostnader ..... II - 1983